

ΜΙΧΑΗΛ ΦΙΛ. ΦΙΛΙΟΥ

ΜΟΛΥΒΔΟΣΚΕΠΑΣΤΟ
(ΔΙΠΛΙΤΣΑ)

ΙΣΤΟΡΙΚΑ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ - ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

ΝΙΚΟΣ ΜΟΥΛΙΑΣ

ΓΙΑΝΝΙΝΑ 1994

Κολιός Σταύρος

Κόνιζα 1994

Δωρεά συν Βιβλιοθήκη

Εταιρεία Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιζας

ΜΙΧΑΗΛ ΦΙΛ. ΦΙΛΙΟΥ

ΜΟΛΥΒΔΟΣΚΕΠΑΣΤΟ
(ΔΙΠΑΛΙΤΣΑ)

ΙΣΤΟΡΙΚΑ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ - ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

ΝΙΚΟΣ ΜΟΥΛΙΑΣ

ΓΙΑΝΝΙΝΑ 1994

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 29897

ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 3-12-1994

ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ. 94953 ΦΙΛ

κωδ. εγγ. 6477

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Σε κείνους
που αγάπησαν
και νοσταλγούν
τον τόπο τους

ΜΙΧΑΗΛ Α. ΦΙΛΙΟΣ

Γεννήθηκε στη Διπαλίτσα το 1896. Τελείωσε το Δημοτικό Σχολείο στο χωριό του και το Σχολαρχείο στα Τσαραπλανά (Βασιλικό).

Δούλεψε στο Μετζιτιέ (Κεφαλόβρυσο) και στα Τσαραπλανά στο μπακάλικο του πατέρα του (μπαμπαφίλια).

Εζησε πολλά χρόνια στα Γιάννινα στο παλιό Αρχοντικό Ιωαννίδη, ως ένοικος. Αργότερα εργάστηκε στην Πρέβεζα, αρτοποιός.

Παντρεύτηκε το έτος 1928 την Μελλομένη Ν.Κουρεμένου.

Το έτος 1965 έχασε τη σύζυγό του και για ένα διάστημα έμεινε στους Καξούς (Άγιο Κοσμά - Πωγωνίου), απ'όπου εκείνη καταγόταν.

Η γυναίκα του ήταν ανιψιά του μεγάλου γλύπτη - αρχιτέκτονα και Ακαδημαϊκού Βασιλείου Κουρεμένου. Κληρονόμησε το αρχοντικό Κιτσώνα, το οποίο συντήρησαν και διατηρούν τα παιδιά τους.

Τα τελευταία χρόνια της ζωής του έζησε με το γιό του στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, όπου και πέθανε το Νοέμβρη του 1988, σε ηλικία 92 ετών.

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ

- Πάρε αυτά τα χειρόγραφα και όταν βρείς λίγο καιρό, ρίξε μια ματιά....

Μ'αυτά τα λόγια ο γιατρός Φίλιππος Α. Φίλιος, Δήμαρχος από το 1987 στα Γιάννινα, με τίμησε και αξιώθηκα να γνωρίσω τον Μιχάλη Φιλίππου Φίλιο, που γεννήθηκε στη Διπαλίτσα (σήμερα Μολυβδοσκεπάστο), στις 6 Αυγούστου 1896. Ξενητεύτηκε και πέθανε στα 1988 στην Ιθάκη των ΗΠΑ, σε ηλικία 92 ετών.

Το χειρόγραφο - καλαίσθητο - κείμενο του Μ. Φιλίου, μέσα από την απλότητά του, τον καταξιώνει παθιασμένο πατριδολάτρη και αποτελείται από 34 πυκνογραμμένες σελίδες, στις οποίες κυριαρχεί το συναίσθημα της νοσταλγίας για την ιδιαίτερη πατρίδα. Οι έντονες αναμνήσεις από τη γενέτειρα κουβαλήθηκαν - φορτίο βαρύ- στην καινούργια του πατρίδα, παρουσιάζονται γλαφυρά εδώ, πιστευτά, αφού απουσιάζει εντελώς η πρώτη εντύπωση των γεγονότων που κάποτε σ'απομακρύνει από την αντικειμενικότητα.

Από την πρώτη κιόλας ματιά ξεχωρίζει κανένας γράψιμο καθαρό, με μνήμες και με στοχασμούς που αντιπαλεύουν και τελικά επιβιώνουν στο χρόνο. Αυτός ο αναθυμητικός τρόπος γραφής πολλών ξενητεμένων μας, έδωσε διαχρονικά όμορφα κείμενα στη νεοελληνική μας γραμματολογία και κύρια συνέβαλλε σε μεγάλο βαθμό στην αναλλοίωτη διάσωση της εθνικής μας μνήμης και παράδοσης.

Το συγκεκριμένο βιβλιαράκι, που τώρα βρίσκεται στα χέρια του αναγνώστη, με τη στοργική διάσωση των χειρογράφων από τον ανιψιό του Φίλιππα Φίλιο, έχει πολλές ιδιομορφίες.

Μας μεταφέρει στη μεγάλη αποδημία του 1900 και μετά. Διασώζει ατόφια γεγονότα και ακούσματα της νεανικής ζωής, τα οποία και παρέμειναν μέχρι τα βαθιά του γεράματα έτσι αγνά, ζυμωμένα με την τυράγνια μιας εποχής, στον αγώνα και την αγωνία του ακριτικού μας λαού, να επιβιώσει μέσα από την καταπίεση των τουρκαλβανών αγάδων και μπέηδων. Οι μετέπειτα διαχρονικές εξελίξεις που θα μπορούσαν να αλλοιώσουν ίσως αυτές τις θύμησες, δεν επηρέασαν τον συγγραφέα αυτού του βιβλίου.

Έτσι, μας δίνει ζωντανές τις σκηνές από τα караβάνια που διακινούσαν "έχος" και πολιτισμό, τις χαρές και τις λύπες, τα τραγούδια του λαού, την πάλη των θρησκειών, των ηθών και των εθίμων και κυρίως την αγωνία διατήρησης της εθνικής συνείδησης σ'όλα τα χωριά της Βόρειας Ηπείρου, μέσα από το γενεαλογικό του δέντρο

Το ιστορικό αυτό κείμενο του βιβλίου υπογράφεται από τον Μιχ. Φίλιο - συμβολικά ίσως - στην Ιθάκη της Νέας Υόρκης, στις 11.9.1975, δεκατρία χρόνια πριν πεθάνει.

Όπως μπορούσε, με τα γράμματα που ήξερε και με τη μητρική γλώσσα που κληρονόμησε, μας παρέδωσε ένα γραφτό αγνό, αληθινό μέσα στην απλότητά του, μεστό όμως σε συναισθήματα, με τα μηνύματα μιας εποχής, πολλά από αυτά που αξίζουν τη στοργή και τη μελέτη προκειμένου να τα διατηρήσουμε.

Παραδίνεται σήμερα στους αναγνώστες, όσους νοσταλγούς μιας άλλης εποχής, δίχως παρεμβάσεις στο ύφος, ακριβώς όπως γράφτηκε. Η μόνη παρέμβαση - γίνεται χωρίς τη θέλησή μας - είναι η μεταφορά του στο μονοτονικό σύστημα, κυρίως λόγω τεχνικών δυσκολιών στα σύγχρονα

τυπογραφεία. Είναι τιμή γι'αυτούς που διέσωσαν τούτα τα χειρόγραφα. Μας βοηθάνε να δούμε, πέρα από όσα προανέφερα και το ρομαντισμό με το λυρισμό μιας εποχής που έφυγε. Χωρίς τη στοργή τους θάχανε χαθεί. Τέλος, είναι η καλλίτερη έκφραση μνήμης για τον Μιχάλη Φίλιο, που έζησε όλη του τη ζωή δίχως ν'αποκοπεί ούτε στιγμή από τις ρίζες μας.

ΝΙΚΟΣ ΜΟΥΛΙΑΣ

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

**Χωριό Διπαλίτσα, νύν Μολυβδοσκεπάστος.
Παραδόσεις διά τους παλαιούς κατοίκους των
εκκλησιών και μοναστηριών του χωριού Μεσαριάς,
των νέων κατοίκων του χωριού και ιστορία της
γενεαλογίας μου.-**

Το ανωτέρω χωριό είναι κτισμένο αριστερά του ποταμού Αώου και στη σμίξη αυτού μετά του ποταμού Σαραντάπορου, στην πλαγιά του βουνού, επί της οροθετικής γραμμής Ελλάδος - Αλβανίας.

Ανήκει εις την Επαρχίαν Κονίτσης και επί Τουρκοκρατίας Λεσκοβικίου, έφερε άλλοτε το όνομα Διπαλίτσα, μετονομάσθη προ ολίγων ετών και πήρε το όνομα Μολυβδοσκεπάστος και για συντομία οι περίοικοι το ονομάζουν Μολύβι.

Εγεννήθηκα εις αυτό το χωριό το έτος 1897 την 6ην Αυγούστου παλαιάς ημερομηνίας, είμαι γραμμένος εις τα μητρώα Αρρένων ως γεννηθείς το 1896, έτσι απεφάνθη μια επιτροπή που κατέγραφε τους άρρενας κατοίκους των νέων χωριών το έτος 1913 και ονομάζομαι Μιχαήλ Φιλ.Φίλιος.

Πολλοί έχουν γράψει ιστορίαν της Ηπείρου και εγώ θα ασχοληθώ με το χωριό μου, με όσα μου είχε διηγηθεί ο πατέρας μου Φίλιππας Χρ. Φίλιος και εις αυτόν ο Οικονόμος απόγονός του Διαμάντης Παναγιώτη Κορβέσης.

Ο Παπά - Οικονόμος θα ε γνώριζε πολύ περισσότερα από τα όσα θα ιστορήσω, πιθανόν όμως ο πατέρας μου να μη τα συνεκράτησε.

Πολλοί από τους νύν κατοίκους του χωριού ισχυρίζονται ότι οι κάτοικοι του παλαιού χωριού έφθαναν πολλές χιλιάδες, αλλά δεν το πιστεύω, διότι ούτε ο κάμπος έχει πολλά στρέμματα ποτιστικά, ούτε και τα όριά του εκτεταμένα, ούτε και τα ερείπια των παλαιών σπιτιών πολλά.

Είναι όμως γεγονός ότι είχε συνοικισμούς προς Β. Ήπειρον, δεδομένου ότι το διπλανό αρβανίτικο χωριό έφερε το όνομα Μεσαριά, δηλαδή η μέση του χωριού. Δεν είναι εξακριβωμένο ποιός ήτο ο τελευταίος συνοικισμός, πιθανόν η Αβορίτσανη, μικρό χωριό με Αρβανίτες μισή ώρα από τη Μεσαριά.

Ουδείς από τους σημερινούς κατοίκους του χωριού είναι από τους παλαιούς, αλλά όλοι μας είμεθα μάζεμα από τα γύρω ή και μακρυνά χωριά, τους έφεραν οι βέηδες της Μεσαριάς δια να καλλιεργούν τον κάμπο, ο οποίος ήτο ιδιοκτησία τους μετά την αναχώρηση ή μάλλον εκπατριισμού των παλαιών κατοίκων.

Παραδόσεις διά τους παλαιούς κατοίκους.-

Οι παλαιοί κάτοικοι είχαν διά τη φύλαξιν του χωριού από τις ληστρικές επιδρομές των Αρβανιτάδων, αλλά και την φύλαξιν του κάμπου, έναν φύλακα, όστις ονομάζετο Καρακώστας, αυτός πιθανόν να κατήγετο από τα ενδότερα της Β.Ηπείρου και θα έπρεπε να ήτο φίλος των Αρβανιτάδων (ίσως και παλλικάρη) δια να μην του πειράζουν το προστατευόμενο παρ'αυτού χωριό και οι κάτοικοι τον επλήρωναν εις είδος, αναλόγως με τα στρέμματα που είχε ο καθένας, σε ποτιστικά και ξερικά.

Η Περιφέρεια του χωριού μαζί με τους συνοικισμούς δεν ήτο αρκετά εκτεταμένη, ώστε να μπορούν να ζήσουν εις αυτό χιλιάδες όπως λέγουν κάτοικοι, οι περισσότεροι τουλάχιστον εταξιδεύοντο εις την Βλαχίαν (Ρουμανίαν). Η Βλαχιά, ή Μολδοβλαχία, όπως εσημειώνετο εις τους χάρτες, εδιοικείτο από Έλληνας Ηγεμόνας εκ Κων/πόλεως, συνεπώς οι χριστιανοί ταξιδιώτες εύρισκαν προστασίαν αλλά και ελευθερίας, πολλοί είχαν πλουτίσει στο εμπόριο και κτήματα σε εκτάσεις καλλιεργήσιμες και δασωμένες, από τότε πολλοί ακόμα Έλληνες είναι εγκατεστημένοι εις την Ρουμανίαν.

Οι περισσότεροι από τους πλουσίους εις το χωριό είχαν τα σπίτια τους εις το ίσιωμα της εκκλησίας του Αγίου Σώζοντος. Εκεί υπάρχουν τώρα ερείπια παλαιών σπιτιών, ασφαλώς θα υπήρχον και αρκετοί προς τα κάτω αλλά και στη Μεσαριά, διότι η κεντρική εκκλησία των Αγίων Αποστόλων (η Επισκοπή) δεν ήτο μακράν και ηδύναντο να

εκκλησιάζονται, η δε τοποθεσία της Μεσαριάς είναι ιδεώδης
αλλά θα εγκατέλειπτον εγκαίρως το μέρος αφ'ότου εις την
Μεσαριάν εγκατεστάθησαν Αρβανίτες και θα μετείκησαν εις
την Διπαλίτσαν ή θα εξεπατρίσθησαν από τότε εις Βλαχιάν.

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Όσα αναφέρει η παράδοσις δια τους παλαιούς κατοίκους.

Οι άρχοντες και μη, όσοι είχαν τα σπίτια τους εις το ίσιωμα του Αγ. Σώζοντος, εσυνήθιζαν να στέλλουν και κορίτσια τους και παιδιά τους εις την βρύση "λίπιω" (από την ίδια βρύση τώρα υδρεύεται το σχολείο). Παρ'ότι η βρύση του Αγ.Γεωργίου δεν ήτο μακράν, αλλά φαίνεται την προτιμούσαν διά το καλύτερο νερό και τα κορίτσια εκείνης της εποχής φορούσαν φέσια κόκκινα με σειρές φλωριά και ο φύλακας Καρακώστας εφίλησε μια όμορφη αρχοντοπούλα και κατ'ανάγκη του τη δώσανε για γυναίκα, γιατί μια φιλημένη δεν μπορούσε να παντρευτεί, ίσως και να τη στεφανώθηκε πραξικοπηματικά. Οπωσδήποτε στο χωριό θα έγινε μεγάλη φασαρία και με αυτήν ο Καρακώστας απέκτησε ένα παιδί και ένα κορίτσι. Ποιός γνωρίζει τί συνετέλεσε και ο Καρακώστας ασπάσθηκε την Μωαμεθανικήν θρησκείαν; Ητο η εποχή του Αγ.Κοσμά και πολλοί χριστιανοί λόγω της βίας των Τούρκων δια του εξισλαμισμού των Χριστιανών άλλαζαν την θρησκείαν των δια να σώσουν τις περιουσίες των αλλά και την ζωήν των. Ενας λόγος περισσότερος για τον Καρακώστα, ο οποίος φιλοδόξησε να κάνει κατοχήν κτήμα του τον κάμπο και γενικώς το χωριό και πήρε το όνομα Καραμουράτης, δια την γυναίκα του λέγεται οτι παρέμεινε χριστιανή, αυτό ίσως παράδοξο αλλά διατήρησε εις το σπίτι της τις εικόνες της

χριστιανοσύνης και εις το παιδί του ο Καραμουράτης έδωσε το όνομα Λάλιος και στην κόρη του το όνομα Σαγνισιά.

Οι κάτοικοι είδαν τον κίνδυνο και εγνώριζαν τί τους περίμενε, αλλά επέμεναν να κρατούν την πίστη των. Συνέβη και τούτο, ένας εκ των προχούντων εκάλεσε εις το σπίτι του πολλούς εκ των χωριανών του τραπέζι και τους παράθεσε τρεις κότες βρασμένες για φαγητό. Η πρώτη ήτο με όλα τα φτερά, η δεύτερη μισομαδημένη και η τρίτη τελείως γυμνή και τους εξήγησε οτι απεφάσισε να εγκαταλείψει το χωριό και να μετοικήσει εις Βλαχίαν, διότι εάν θα έμενε οι Αρβανίτες θα του άρπαζαν την περιουσία και θα έμενε φτωχός όπως η γυμνή κότα, εάν θα έμενε για αργότερα θα έφευγε φτωχότερος, όπως η μισομαδημένη κότα, ενώ εάν τώρα θα έφευγε θα είχε τα χρήματά του, δηλαδή θα έφευγε αμάδητος όπως η κότα με όλα τα φτερά της. Ολοι οι χωριανοί ασπάσθησαν την γνώμη του και όλοι απεφάσισαν να τον ακολουθήσουν μετά των οικογενειών των. Τότε φαίνεται πολλοί από αυτούς αφήσανε τα χωράφια τους εις το μοναστήρι, όσοι τα κρατήσανε ίσως να λογαριάζαν κάποτε να επιστρέψουν. Τα μοναστηριακά ή εκκλησιαστικά κτήματα οι Τούρκοι δεν τα πείραζαν, υπήρχε προς τούτο και φερμάνι του Σουλτάνου Μωάμεθ του κατακτητή, τα βακούφια γαμήν πειράζονται.

Η εκκλησία των Αγ.Αποστόλων (η Επισκοπή) δεν είχε πολλά κτήματα σε χωράφια, είχε όμως δύο μαγαζιά εις Πρεμετήν, ίσως και μέχρι της εποχής του παππού μου να εισέπρατταν ενοίκια, πώς όμως αυτά εχάθησαν, κανείς εκ των μεταγενεστέρων δεν γνωρίζει. Χριστιανοί τα είχαν ενοικιασμένα αλλά φαίνεται η αδράνεια των νέων κατοίκων να συντέλεσε, πιθανόν από τα χρόνια να έπεσαν και να χάθηκαν αφ'εαυτού των, εφ'όσον δεν ενδιεφέρθησαν δια την ανακατασκευήν των.

Εις την Βλαχίαν εταξίδευαν τότε με ζώα, τα λέγανε караβάνια και οι Διπαλιτσιώται κατά την αναχώρησιν

πέρασαν από τον Άγιον Κων/ντίνον του Βασιλικού (Τσαραπλανά) και ίσως εκεί έμειναν επ'ολίγον, δια τούτο οι Βασιλικιώται το μέρος εκείνο το ονοματίζουν αρχοντιτσάτικα και γνωρίζουν οτι απ' εκεί πέρασαν οι άρχοντες της Διπαλίτσας.

Από τους παλαιούς κατοίκους του χωριού έμειναν μόνο δύο οικογένειες, φαίνεται αυτοί δεν επείσθησαν από το τραπέζι του άρχοντα, ο οποίος με τον τρόπο του, δηλαδή τις κότες, ηθέλησε να παραστήσει την δραματικότητα της καταστάσεως.

Το πρώτο σπίτι ήτο της οικογένειας Τζώμου, άρρενες απόγονοι της οικογένειας ίσως δεν υπήρχαν, εις αυτό εκάθητο άλλοτε η οικογένεια Ζώη Λάμπα και αργότερον η οικογένεια του εκ Β.Ηπείρου Ιωσήφ Ριστάνη. Εξουόρευε με δρόμον οικίαν Κράβαρη και από το κάτω μέρος με οικίαν Ζαχαρία Βλάχου και Περικλή Νίνη, ανήκε εις την δικαιοδοσίαν του Τζεμάλ Μουσταφά Λάλιου - Μεσαρίτη. Το δεύτερο σπίτι ήτο της οικογένειας Εξάρχου, οι απόγονοι της οικογένειας έφερον το παράνομα Σκόκας και πιθανόν αυτό να ήτο και το πραγματικόν, διότι το επώνυμον Εξαρχος είναι τίτλος εκκλησιαστικός - αυτό το σπίτι ήτο εις το τέλος του χωριού από το δεξιό μέρος και τα δύο σπίτια βρισκονταν στα πόδια τους μέχρι το έτος 1942, οπότε οι Γερμανοί κάψανε όλα τα γύρω χωριά.

Αυτό το σπίτι ήτο το πατρικό της μάνας μου Αγγελικής, ο παππούς της ελέγετο Πέτρος και τα παιδιά του Λουκάς και Θωμάς - παιδί του Θωμά ο Απόστολος, κάτοικος Βασιλικού, μεγαλύτερος από εμένα περίπου 15 χρόνια, δεν άφησε απογόνους άρρενας. Παιδιά του Λουκά ήσαν ο Χρήστος, απέθανε το 1924, 45 χρονών, κορίτσια του είναι η Ευανθία Μ.Κυρίτση και η Δημητρούλα Περικλή Νίνη. Παιδιά δεν είχε. Το δεύτερο παιδί τού Λουκά ήτο ο Γεώργιος, απέθανε και αυτός νέος εις Κάϊρον Αιγύπτου, έχει άρρενας απογόνους εγκατεστημένους εις Αίγυπτον και φέρουν το

επώνυμο Εξάρχος. Κορίτσια του Λουκά ήταν η μάνα μου Αγγελική και η Πολυξένη, αυτή έφερε το επώνυμον Μάσιου και η κόρη της Κωνσταντώ Τριανταφύλλου μένει τώρα στο χωριό κατά συνέπειαν απόγονοι από τους πρώτους κατοίκους είναι τα ανήψια της μάνας μου, παιδιά του αδερφού της Γεώργου. Επίσης ο Λουκάς είχε και αδελφούς απόγονοι της πρώτης είναι τα παιδιά του Λάμπρου Σπύρου, κατοικούσε εσώγαμβρος εις Πωγωνίσκο.

Άλλη αδελφή εις την οικογένειαν Σιανά εις Αηδονοχώρι. Τρίτη εις την οικογένειαν Βανούση, επίσης εις Αηδονοχώρι. Τετάρτη εις την οικογένειαν Κοκόλη εις Κόνιτσαν, αυτή δεν άφησε απογόνους. Πέμπτη εις την οικογένειαν Κωνσταντίνου Παπαγιώργη, το παιδί της δεν άφησε άρρενας απογόνους και έκτη εις την οικογένειαν Ντούρου, απόγονοί της υπάρχουν μόνο κορίτσια και αυτές εις το Αηδονοχώρι. Ο πατέρας της μάνας μου Λουκάς εταξιδεύετο εις Βλαχίαν, ελέγετο οτι πολλά χρήματα έφερε, τα οποία η γυναίκα του έκρυψε κάπου και την επομένη επεσε από μια μουριά και ευρέθη πεθαμένη. Δεν εγνώριζε ο Λουκάς την κρύπτην, παντού τα ζητήσανε και δεν ηδυνήθησαν να τα ανακαλύψουν, μετά δύο έτη απέθανε πτωχός και αόματος. Εν τω μεταξύ είχε παντρέψει τη μάνα μου 17 χρονών και ο πατέρας μου 18, το έτος περίπου 1886 ή 1887, τα αδέρφια της μικρότερα, ορφανά πλέον τα περιέθαλψε η θεία τους, γυναίκα του Θωμά, αυτή ήτο αδελφή του Κοσμά Χρ. Φούτη και όσο μπορούσε και η μάνα μου. Μικρά ταξιδεύτηκαν εις Κων/πολιν.

Αφού οι κάτοικοι του παλαιού χωριού εξεπατρίσθησαν, με τους νέους κατοίκους τους οποίους είχαν μάσει οι μπέηδες δεν είχαν ουδεμίαν συνάφειαν, ελέγετο οτι εις την Ρουμανίαν ανέπτυξαν νέο χωριό με το όνομα Διπαλίτσα και περνώντας τα χρόνια να ελησμόνησαν οι απόγονοί των και τις δύο οικογένειες του Τζώμου και Εξάρχου που έμειναν στο χωριό - δεδομένου οτι ο πατέρας της μάνας μου Λουκάς δεν

εγνώριζε τίποτε περί αυτών, αν και ήτο απόγονος των παλαιών παραμεινάντων οικογενειών, διότι άλλως ο πατέρας μου οποσδήποτε κάτι θα εγνώριζε.

Πολλοί από τους νέους κατοίκους θα εταξίδεψαν εις Βλαχίαν και είναι πιθανόν κάποιος να έκανε τον καρβουνιάρη, είναι από τους επιτυχημένους ήτο και κάποιος Πετράκης, περί αυτού θα γράψω προχωρώντας εις την αφήγησίν μου.

Έγραψα παραπάνω ότι κάποιος θα ήτο και καρβουνιάρης, από το εξής ως θα διηγηθώ περιστατικόν. Ο καρβουνιάρης αυτός του οποίου δεν γνωρίζω το όνομα, περνώντας από τα μέρη της Ρουμανίας συνήντησε εις ένα κατοικημένο μέρος μια βρύση όμοιαν με την βρύση του Αγίου Γεωργίου εις το χωριό, του έκαμε εντύπωση και αρκετά θα κάθησε να την περιεργάζεται, τον αντελήφθησαν από το διπλανό σπίτι και τον εφώναξαν να πάει εις αυτό. Εκεί ο νοικοκύρης θέλησε να μάθει προς τί η περιέργειά του δια την βρύσην και του απεκάλυψε ότι και στο χωριό του την Διπαλίτσαν έχουν μια απαράλαχτη βρύση, κατάλαβε ο νοικοκύρης ότι επρόκειτο περί ατόμου εκ των νέων κατοίκων και του εξήτησε πληροφορίας για όλα τα του χωριού, όσα ασφαλώς και αυτού θα του είχαν διηγηθεί οι πρόγονοί του. Ιδιαίτερος του ζήτησε πληροφορίες δια τους βέηδες και τον κάμπο και του είπε όταν με το καλό θα επέστρεφε πάλιν εις Ρουμανίαν να του φέρει ένα πιστοποιητικόν από την δημογεροντίαν του χωριού ότι πράγματι είναι κάτοικος του χωριού. Όταν ξαναπήγε εις Ρουμανίαν του έδωσε το πιστοποιητικό και του έδωσε ένα γράμμα δια την δημογεροντίαν εις το οποίον τους έγγραφε ότι επείσθη ότι ο καρβουνιάρης ήτο χωριανός τους, ότι είναι διατεθειμένος αν συμφωνούν οι βέηδες να πουλήσουν τα κτήματα εις τους χωριανούς και πόσα χρήματα χρειάζονται και εάν ο καρβουνιάρης είναι άνθρωπος της εμπιστοσύνης των να μεταφέρει τα χρήματα. Οι χωριανοί δημογέροντες

μόλις έλαβαν το γράμμα του ήλθαν σε συνεννόηση με τους βέηδες και εζήτησαν δια την εξαγοράν οκτακόσιες χρυσές λίρες, φαίνεται όμως από αφέλεια θα είπαν εις τους βέηδες από πού προήρχοντο τα χρήματα, ή αν το κρατήσανε μυστικό κάποιος θα βρέθηκε να τους πληροφορήσει και όταν επρόκειτο να έλθουν τα χρήματα, οι βέηδες έστησαν καρτέρι εις το πέρασμά του και τον λήστεψαν και η υπόθεσις τελείωσε άδοξα.

Πότε έγιναν αυτά δεν ηξεύρω, υποθέτω όμως τούτο, τα καρβάνια ήταν και το έτος 1800, τότε έδρασε και ο περίφημος Ρόβας, όστις είχε την έδραν τους εις τα Γιάννενα. Λέγω περί το 1800 διότι το έτος 1912 εγνώρισα το παιδί και την κόρη του Ρόβα εις την Βήσσανη που ήταν εγκατεστημένοι και η κόρη του θα ήτο 75 ετών, σύζυγος του Σωτήρη Σωρόκα και ο γιός του περίπου 70, ανύπαντρος και μεθύστακας.

Εις την εποχήν μου εις το Πωγώνι εχόρευαν ένα τραγούδι του Ρόβα ως εξής :

"κίνησε ο Ρόβας κίνησε και στη Βλαχιά να πάνη κλπ" και ένα άλλο τραγούδι καθιστικό που το λέγανε οι χωριανοί και εις το πανηγύρι το δεκαπενταύγουστο - ως εξής "κίνησαν τα καρβάνια τα ζαγοριανά, κίνησε και ο καλός μου να πάει στην ξενητεία, ούτε χαρτί μου στέλλει ούτε αντιλογιά, μου στέλλει ένα μαντήλι μ' εκατό φλουριά, στην άκρη στο μαντηλι μια αντιλογιά, κόρη μ' σαν θέλεις παντρέψου, θέλεις καλογριά, θέλεις βάλε τα μαύρα κ.λ.π." δηλαδή ο ταξιδιώτης μας τα έμπλεξε με κάποια Ρουμανίδα.-

Περί της Μεσαριάς του Καραμουράτη και των βέηδων.

Η Μεσαριά είναι βορειότερα της Διπαλίτσας, η τοποθεσία εξαιρετική, απέχει της Διπαλίτσας 15 περίπου λεπτά της ώρας, από το όνομα φαίνεται ότι ήτο η μέση των συνοικισμών, ασφαλώς εις αυτήν θα εκάθητο αρκετοί από τους παλιούς χωριανούς, δεν υπήρχον ερείπια σπιτιών, διότι τα πρώτα των χριστιανών τα κατέλαβον οι βέηδες και εις αυτά έκτισαν αργότερα ιδικά τους καλύτερα. Ο Καραμουράτης εκεί εγκατεστάθη με την οικογένειάν του κατά πάσαν πιθανότητα μόλις παντρεύτηκε, παντρεύτηκε και δεύτερη γυναίκα από την οποίαν απέκτησε πολλά παιδιά και καταφέρει με την εξυπνάδα του ή και με τη βία να κάνει τσιφλίκια του τα Περάτη, Σέρακη, Γλίνα, εις τα οποία εγκατέστησε τα παιδιά του από τη δεύτερη γυναίκα του, τη δε Διπαλίτσα την άφησε εις τον Λάλιο εκ της χριστιανής και ούτως όλη η περιφέρεια πήρε το όνομα Καραμουρατιά και οι απόγονοι του Καραμουράτη, Καραμουράτες - το φόβητρο των Χριστιανών - και όταν ο Αλή Πασάς εγκατεστάθη στα Γιάννενα Πασάς, εύκολα τους ταπείνωσε - όπως διάβασα εις την ιστορίαν του Παπαρηγόπουλου.

Ο Καραμουράτης την κόρη του Σαγνισιά θα της έδωσε για άντρα κάποιον αρβανίτη, τον οποίον εγκατέστησε στη Μεσαριά, διότι όσοι βέηδες ήσαν εγκατεστημένοι στη Μεσαριά, ήσαν συγγενείς αναμεταξύ των, δια τούτο και κάθε

ένας από αυτούς είχε κτήματα χωράφια στον κάμπο. Ο γιός του Λάλιος εκτός των κτημάτων είχε και τα έσοδα εκ των φόρων της εμποροπανηγύρεως που γινότανε έξω από την Μονή της Μολυβδοσκεπάστου, κατά συνέπειαν οι απόγονοι αυτού ή της Σαγνισιάς ελέγοντο από τους άλλους Καραμουράτες Λαλαίοι ή Λαλιάταις.

Πέριξ του Μοναστηριού, έξω από τον περίβολον υπάρχουν και τώρα τοίχοι όπου γίνονταν το παζάρι και τα χωράφια εκεί γύρω έχουν το όνομα και τώρα Παζάρια. Εις το παζάρι αυτό συγκεντρώνονταν πολύς κόσμος από όλη τη γύρω περιφέρειαν, ίσως και από μακρινά μέρη, άλλοι να πουλήσουν και άλλοι να αγοράσουν και οι Καραμουράτες μισούσαν τους Λαλιάταις δια τους φόρους που έπαιρναν εις το παζάρι, και μιαν περίοδο του παζαριού επετέθησαν κατά των εμπόρων, όπως δείχνει και το παρακάτω τραγούδι, το οποίον εγώ μικρός πολύ είχα ακούσει από το δάσκαλό μας Γιάννη Πρόκο (Διπαλιτσιώτης εγκατεστημένος εις την Οσβανίτσαν) ως εξής: "Σαν απόψε και σαν τώρα και νωρίτερα ακόμα ετσακώθηκαν οι Λαλιάδες με τους Καραμουρατάδες και εδιαγούμησαν (ελεηλάτησαν) το παζάρι, πάει κι' ο Τάκος του Μουράτη, πήρε ένα σακκί στην πλάτη και το πάντεχε μεταξύ και αυτό έτυχε κανάβι".

Το τσακώμα δεν θα ήτο απλώς μάλωμα αλλά θα έπιασαν και τα τουφέκια και οι Λαλιώταις θα οχυρώθηκαν εντός του Μοναστηριού, διότι οι άλλοι Καραμουράτες ήσαν περισσότεροι και ίσως από αυτόν τον πόλεμο θα είναι οι μολυβιές εις την σιδερένιαν αυλόπορτα του Μοναστηριού. Ασφαλώς από τότε δεν θα ξανάγινε αυτό το παζάρι και θα εξακολούθησε να γίνεται εις την Κόνιτσαν.

Βέηδες εις την Μεσαριά ήσαν μόνο 7 οικογένειες μέχρι το 1913 οπότε και κατεστράφη. Το πρώτο σπίτι εις την είσοδο του χωριού ήτο της οικογένειας του Λιάμτσε και του αδελφού του Κιάζου, ήτο ανάπηρος από το ένα πόδι του και τον λέγανε κουτσοκιάζο. Τον Λιάμτσε δεν

τον εγνώριζα, υπηρετούσε στην Τουρκική χωροφυλακή, κτήματα δεν είχαν πολλά, ζούσαν από την καλλιέργειαν και την μικράν κτηνοτροφίαν. Ο Κιάζος περί το 1900 εις το πανηγύρι εις την Μολυβδοσκεπάστο τον 15αύγουστο εσκότωσε τον Αναστάση Μπρισίμη με πιστόλι, διότι ο Αναστάσης ισχυρίζετο ότι ο Κιάζος του έκλεψε την τριχιά από το ζώο του και επάνω στον καυγά τον σκότωσε. Αυτά δεν τα είδα διότι ήμουν πολύ μικρός αλλά όπως μου τα διηγήθηκα ο Κιάζος δικάστηκε 10 χρόνια φυλακή στο Αργυρόκαστρο.

Απεφυλακίσθη κατά το 1910 ή 1911, ερχόμενος στο χωριό βρήκε εις την εκκλησίαν του Σωτήρος το Χρήστο Γκόγκο, Διπαλιτσιώτην, έβροσκε τα γίδια του και μετά τις πρώτες αγκαλιές και φιλήματα (ο Χρήστος ήτο μεγάλος κατσικοκλέφτης, σε μια νύχτα μπορούσε να φάει μια γίδα ψημένη, όπως λέγανε), θέλησε να μάθει τι γίνεται η οικογένειά του (αγράμματος ήτο και ασφαλώς από την φυλακή του, ούτε έγραψε, ούτε έλαβε από την οικογένειά του γράμμα (ανύπαντρος ήτο)).

Ερωτήσεις πρώτη: - Τί κάνει ο Λιάμτσες;

Απάντησις: - Καλά, αλλά κάπως κρυολόγησε και να ζήσουν τώρα τα παιδιά του. Κλάματα ο Κιάζος.

Ερωτήσεις δευτέρα: - Τί κάνει ο Χόντος;

Απάντησις: - Καλά είναι, αλλά μια βατσουνιά του πήρε λίγο το μάτι, μικροπράγματα μην ανησυχείς.

Ερωτήσεις τρίτη: - Πώς έχουν τα γίδια;

Απάντησις: Καλά τα έχουν, μια φαγούρα (ψώρα) χάθηκαν μερικά και έχουν κάμποσα.

Τι καλά, καλά μου λέγεις ωρέ Χρήστο, δε λές γύρισε η πόρτα καλύτερα από το χαλέ.- Ο Χρήστος ήτο αστείος και τα διηγόνταν με πολύ χιούμορ. Εις τα νεανικά του χρόνια ήτο αγροφύλακας εις το χωριό Καξιοί, το σημερινόν Αγ.Κοσμάς και επειδή εγώ κατοικούσα εις αυτό το χωριό, ελέγετο ότι ο Μιχ.Γκιούρτας ήτο παιδί του, ίσως γιατί του

έμοιαζε, προπαντός στην κυρτή μύτη. Ο Χόντος ήτο παιδί του Λιάμτσε, μεγαλύτερος από εμένα, έρχονταν στο σχολείο του χωριού για γράμματα, όταν μεγάλωσε ταξίδεψεν εις την Θεσσαλονίκην, δεν γνωρίζω εάν ζή ή αν έφυγε και αυτός εις Αλβανίαν.

Το δεύτερο σπίτι ήτο της οικογένειας του Ντούλε, δεν τον εγνώριζα, στη χωροφυλακή και αυτός, ένα παιδί της οικογένειας με το όνομα Ξενής έρχονταν στο σχολείο της Διπαλίτσας. Η οικογένεια είχε στον Πωγωνίσκο κτήματα φυσικά όχι και πολλά, το σπίτι ήτο στην κορυφή του χωριού και απείχε αρκετά από τα άλλα.

Τρίτο σπίτι ήτο της οικογένειας Τεφίκη και του αδελφού τους Τσέκε. Αυτοί ήταν ανατολίται Τούρκοι. Ο Τεφίκης υπηρετούσε εις την χωροφυλακήν με βαθμό ταγματάρχου. Πώς εγκαταστάθηκαν οι πρόγονοί των εις την Μεσαριά δεν γνωρίζω, ίσως είχαν εκεί φίλους ή του άρεσε η τοποθεσία.

Η οικογένεια δεν είχε κτήματα στη Διπαλίτσα. Ένα παιδί του Τεφίκη με το όνομα Μέτσε έρχονταν και αυτό εις το σχολείο της Διπαλίτσας. Το σπίτι της οικογένειας ήτο μεγαλοπρεπέστατο όπως των βέηδων των Ιωαννίνων. Εις την τοποθεσίαν του σπιτιού ήτο άλλοτε η εκκλησία του Αγ.Γεωργίου, δεν γνωρίζω αν την χαλάσανε ή έκτισαν εις τα ερείπια παλαιάς.

Όταν ήμουν 10 ή 11 χρονών με καλέσανε εις το σπίτι τους να σιάσω την μηχανή ραψίματος, δεν εγνώριζαν οι γυναίκες των να περάσουν την κλωστή στη σαΐτα, την πέρασα διότι είχαμε και εμείς την ίδια μηχανή, δεν μου έδωσαν ούτε ένα γλυκό.

Τέταρτο σπίτι ήτο της οικογένειας του Νετζήπ. Αυτός είχε τα περισσότερα χωράφια στον κάμπο και το χάνι στα μεσογέφυρα, απ' εκεί περνούσαν τα караβάνια για Λεσκοβίκι της Πρεμετής, δεν το δούλευαν οι ίδιοι, πάντα νοικιασμένο το είχαν. Ο Βασιλ.Βαγγέλης, που έφτιασε χάνι στην Οστανίτσα γρήγορα το εγκατέλειψε, ο Νετζήπ βέης τον

φοβέρησε, παιδί του Νεζήπ, ο Φουάτ, ενωματοάρχης εις την τουρκικήν χωροφυλακήν έκανε τον παλλικαρά, διατηρούσε ελαφρό μούσι και στριμμένο μουστάκι, μαύρος, ή μάλλον πολύ μελαχρινός εις το πρόσωπον, ο κόσμος έλεγε οτι η μάνα του τον είχε από γύφτο. Ο αδελφός του Νετζήπ ήτο ο περιβόητος Χασάν Ταξίμ πασσάς, κατετάγη εις τον στρατόν από τα νεανικά του χρόνια κατόρθωσε να μάθει γράμματα εκτός της ελληνικής γλώσσης και Τούρκικα και Γαλλικά. Φαίνεται ήτο έξυπνος και έφθασε εις το βαθμό του Πασσιά. Με τα στρατεύματά του το έτος 1912-1913 υποστήριξε την Θεσσαλονίκην με την Περιφέρειαν Κοζάνης κλπ. αντέστη περισσότερο εις τα στρατεύματα των Βουλγάρων και Σέρβων και προτίμησε να παραδώσει την πόλιν εις τα ελληνικά στρατεύματα, όχι βέβαια από ενδιαφέρον, διότι εφ'όσον δεν ημπορούσε να κρατήσει περισσότεραν άμυναν ο πόλεμος δια την Τουρκίαν ήτο χαμένος, αλλά παρέδωσε την πόλη εις τα ελληνικά στρατεύματα από υστεροβουλίαν, δια να σώσει τα κτήματα που είχε εις την Μακεδονίαν, τα οποία εν τω μεταξύ είχαν περιέλθει εις τα Ελληνικά στρατεύματα.

Είτε από ενδιαφέρον, είτε από υστεροβουλίαν συνετέλεσε ώστε να εισέλθουν τα ελλην.στρατεύματα πριν των Βουλγάρων στη Θεσσαλονίκην, δια τούτο όταν απέθανεν εκεί η ταφή του έγινε δημοσία δαπάνη και με τιμάς στρατηγού. Μετά τον βαλκανικόν πόλεμον δεν ανεχώρησε δια την Τουρκίαν, ασφαλώς εκεί θα του έκοβαν το κεφάλι.

Ο Πασσιάς είχε δύο παιδιά, ο πρώτος εγκατεστημένος εις Αλβανίαν, ο δεύτερος δεν ενθυμούμαι δυστυχώς το όνομά του ήτο εγκατεστημένος εις Ιωάννινα, απέθανεν το έτος 1965 εις Θεσσαλονίκην και αυτός ετάφη με έξόδα και τιμάς παρά του ελλ.δημοσίου.

Εις τα Ιωάννινα διατηρούσαμεν με την οικογένειαν και τον βέη καλήν φιλίαν, ήτο καλός ζωγράφος, αλλά δεν είχε εισοδήματα. Ήτο γαμβρός του Μουσταφά Πασσιά, το σπίτι τους από τα παλαιά ευπρεπή τούρκικα κτίρια υπάρχει και

τώρα επί της οδού Ναπ.Ζέρβα. Είχε δύο παιδιά, θα είναι τώρα 36 με 39 ετών, εσπούδασαν εις Ιταλίαν, ο ένας είναι ηλεκτρονικός, δε γνωρίζω για τον δεύτερο. Η μητέρα τους δια να ενισχύσει τα έσοδα του σπιτιού παρέδιδεν κατ' ιδίαν μαθήματα Γαλλικής. Τώρα είναι με την μητέρα των εγκατεστημένοι εις Αθήνας - τόσον αυτά όσον και ο πατέρας τους φέρουν το επώνυμον Μεσαρέ.

Ο ηλεκτρονικός συζεί με μια κόρη του δικηγόρου Νικ.Καζαντζή, διατηρούν ο καθείς την θρησκείαν του, εις την Ελλάδα ο πολιτικός γάμος απαγορεύεται, ίσως να έκαμαν ένα πολιτικόν γάμον εις Ιταλίαν εάν και εκεί επιτρέπετο τότε ή και τώρα ακόμη.

Η οικογένεια έχει παράπονον από το ελλην.δημόσιον διότι απηλλοτριώθησαν τα κτήματά των εις την Μακεδονίαν πολύ φθηνά και ως εκ τούτου η πίκρα που ησθάνθη ο βέης συνετέλεσεν εις τον πρόωρον θάνατόν του.

Το πέμπτο σπίτι ήτο της οικογένειας Ισέν Βέη, δεν τον εγνώρισα διότι προ πολλού ήτο πεθαμένος, το παιδί του Ηλιάζης λίγο μεγαλύτερος από εμένα, κατά το έτος 1909 ή 1910 δεκατεσσάρων περίπου χρονών εσκότωσε εις την Διπαλίτσαν τον Κοσμά Χρ. Φάτην (οι απόγονοι του Κοσμά φέρουν τώρα το επώνυμον Χρήστου) δεν έτυχε να βρίσκομαι παρών και δεν είδα τον νεκρό. Ο παππούς μου Χριστόδουλος είχε στο χωριό αγορασμένο από τον Ισέν Βέη ένα μαγαζί διόροφο, ήτο εις το κέντρον του χωριού και συνόρευεν με την αυλήν του Κοσμά, το οποίον οι γονείς μου είχαν ενοικιάσει εις τον Κοσμά, όστις επρόκειτο να συνεργασθεί με τους ανεψιούς του εξ αδερφής Απόστολον, Θωμά Έξαρχο (Σκόκαν). Ο Απόστολος εγνώριζε και την τέχνην του τσαρουχά.

Επειδή οι Αρβανίτες και γενικώς οι Τούρκοι ότι πουλούσαν εξακολουθούσαν και οι ίδιοι και οι μεταγενέστεροι να ξαναπάρουν το πουληθέν με το έτσι θέλω, με τα δικαστήρια συνήθως δεν εύρισκαν δίκαιο παρά μόνο με

τη φοβέρα. Η οικογένεια του Ηλιάζη και ειδικώς ο γαμβρός του Φερίκ βέης, ίσως και οι άλλοι βέηδες εφανατίσανε το παιδί ότι οι Γκιαούρηδες του τρώνε την περιουσία, το στείλανε οπλισμένο με γκρά στο χωριό και έξω από το μαγαζί βρήκε τον Κοσμά (εκεί ήσαν και άλλοι χωριανοί) και του απήτησε να φύγει από το μαγαζί, ο Κοσμάς ούτε το υπελόγισε και νομίζω το έβρισε και τότε τον σκότωσε σχεδόν εξ επαφής.

Οι βέηδες δεν είχαν κανένα δίκαιο να διεκδικούν το μαγαζί από τον Κοσμά, αλλά δεν μπορούσαν φανερά να απευθύνονται εις τους γονείς μου, διότι είχαν επιρροήν στο Τούρκικο, όχι πολιτικήν αλλά πλούτον και οπλισμόν. Είχαμεν εις το σπίτι δύο κοντά μάλιγχερ, ιδιωτικά, με άδεια δημοσίου, παλικάρια δεν ήτανε ποτέ, αλλά σαν οπλισμένοι και άρχοντες υπελογίζοντο.

Ο φόνος του Κοσμά είχε και μια άλλη αιτία, ήτο πολύ ψυχωμένος άντρας, ελέγετο στο χωριό ότι η σπονδυλική του στήλη είχε εις το τέλος προέκτασιν είδος ουράς, μελαχρινός και δασύτριχος, ένας τύπος ανδρειωμένου, διατηρούσε και προγενέστερα μπακάλικό και συνήθως πήγαινε στη Μεσαριά κατά το μεσημέρι και διαλαλούσε εμπορεύματα (ζάχαρη, καφέ) προς πώληση, επίτηδες, να μην αφήνει τους βέηδες να κοιμούνται τα μεσημεριανά καλοκαίρια προ παντός, γενικώς δεν τον εχώνευαν και βρήκαν μια αιτία να τον εξοντώσουν. Ο Ισέν βέης είχε και μια κόρη, Τσάκο το όνομά της, εύμορφη γυναίκα, τακτικά με άλλες κυράδες ερχότανε εις το σπίτι μας και μια φορά είχαν στήσει ένα χορό στον οντά (μικρό δωμάτιο υποδοχής) με τραγούδια ιδικά τους και θυμάμαι την φράσιν "στρούμπε με στρούμπε λουαρέ", τι εννοεί δεν ξέρω, φορούσαν φουστάνια μακρυνά με μέση και έστρεφαν τη μέση των δεξιά και αριστερά, ρυθμικά με κοντά βήματα, δεν ήταν άσχημος χορός, τουναντίον μάλιστα. Η Τσάκο ήτο παντρεμένη με τον Φαϊκ βέη, ποιός γνωρίζει από πού κατήγετο, φαίνεται η Μεσαριά θα του άρεσε και έμεινε

μονίμως. Το έκτο σπίτι ήτο του Τζεμάλ Μουσταφά Λάλιου, αυτός ήτο απόγονος του Καραμουράτη από το παιδί του Λάλιο εκ της χριστιανής γυναίκας του, δεν ήτο κακός χαρακτήρας, ασφαλώς εγνώριζε την καταγωγή του και προσέφερε στην Παναγιά κατά το πανηγύρι και ότι δήθεν άναβε και λαμπάδες - δεν τα είδα αλλά τα άκουσα απ' άλλους - αυτός λοιπόν ο Τζεμάλ βέης ήτο από τους Λαλιάτες, κτήματα δεν είχε πολλά στο χωριό αλλά συνεχώς πωλούσε - εις το μοναστήρι της Γκούρας όλο το ίσιο μέρος και η πλαγιά του βουνού ήτο ιδιοκτησία του. Το ίσιο μέρος περίπου 10-20 στρέμματα τα είχε αγοράσει ο Παπαγιάννης Νάκος, πατέρας του σημερινού Παπαλάμπρου Νάκου - και στη Μπορόγια μερικά χωράφια τα είχε αγοράσει ο θείος μου Γεώργος μετά το χωρισμό μας, όπως επίσης και μερικά ποτιστικά με το όνομα Καλύβες του Τζεμάλ τα είχε αγοράσει ο Γεωργ. Πάνος Τσάκας.

Και το έβδομο σπίτι ήτο της οικογένειας Μπεξάτη, ασφαλώς και αυτός κάτι κτήματα θα είχε εις τον κάμπον - και το μέρος κάτω από τον Άγιο Σώζοντα προς τον Αγ.Ευστάθιον ήτο ιδικό του, το είχαν αγορασμένο ο Γιάννης Τζιάτζιος και τα παιδιά του Θανάσης και Βασίλης, εκεί έχτισαν σπίτια, το παλαιό το άφησαν εις τον αδελφό τους Νικόλα Τζιάτζιον.

Ο Μπεξάτης παλαιότερα είχε κόψει 1 ή 2 δένδρα από τις βαλανιδιές που ήταν έξω από τον περίβολον της επισκοπής και αργότερα κάποια συμφορά, ίσως και θάνατος συνέβη εις το σπίτι του και οι Διπαλιτσιώτες έλεγαν τον τιμώρησαν οι Άγιοι Απόστολοι, πιθανόν και ο ίδιος να το επίστευε, από τα εναπομείναντα κανέννας δεν έκοψε.

Εις την Μεσαριά κατοικούσαν και ολίγοι τουρκόφυτοι από το Λεσκοβίκι, τους χρησιμοποιούσαν οι βέηδες για κλέψιμο και δια να καλλιεργούν μερικά χωράφια και να μεταφέρουν ξύλα. Είχαν φτωχύνει και με το κλέψιμο ζούσαν

προ παντός κατά τα τελευταία χρόνια, η Μεσαριά είχε καταντήσει σωστή λυκοφωλιά, όποιος έχανε το ζώο του ήξερε που θα πάνει να το ζητήσει, πολλές φορές του επεστρέφετο αφού πλήρωνε χαράτσι.

Παλαιότερα είχαν κτήματα εις Θεσσαλίαν και ανοιγκάσθησαν να τα πουλήσουν, τότε που η Θεσσαλία προσαρτήθη εις την Ελλάδα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Πώς κατεστράφη η Μεσαριά

Τον Φεβρουάριον του έτους 1913 κατελήφθησαν τα Γιάννενα από του Ελληνικό Στρατό, έπεσε το Μπιζάνι, ο Τουρκικός στρατός είχε καταντήσει αξιολύπητος από την πείνα και παραδόξως δεν λαηλάτησαν τα χωριά διαρκούντος του πολέμου, διά να μάσουν τρόφιμα, όλος ο Στρατός έφευγε κακήν κακώς προς Πρεμετήν και Αργυρόκαστρον, αλλά και πρό της πτώσεως του Μπιζανίου πολλοί λιποτακτούσαν προς Αλβανίαν από την πείνα.

Πρίν φθάσει ο Ελληνικός στρατός εις το χωριό είχαν έλθη αντάρτες Έλληνες και πιάσανε εις την Μεσαριά 17 άτομα άνδρας, ανάμεσα εις αυτούς ήτο ο Τζεμάλ βέης και ο Κουτσοκάζος. Εν τω μεταξύ ήλθε και ολιγος ελλην.στρατός - όλοι οι άλλοι βέηδες είχαν φύγει, οι Διπαλιτσιώτες άρπαξαν ό,τι βρήκαν εις τα σπίτια των βέηδων και μετά την ρεμούλαν οι αντάρτες βάλανε φωτιά και τα κάψανε όλα.

Τα 17 άτομα που πιάσανε τους κλείσανε εις το τότε σχολείο του χωριού, μόνον ο Τζεμάλ βέης αφέθη ελεύθερος από εισηγήσεις των χωριανών, τους άλλους τους λογχίσανε ολίγο παραπάνω από τον Αγ.Αθανάσιον, πλησίον του σημερινού σχολείου και τους εθάψανε σε δύο μέρη μαζεμένους. Όλοι οι νεκροί ευρέθησαν το πρωϊ γυμνοί. Οι Διπαλιτσιώτες τους είχαν αφαιρέσει και τα ρούχα, από φτώχια περισσότερο, όχι από εκδίκησιν. Ελέγετο οτι και οι Μεσαρίτες μέχρι τότε 17 χωριανούς είχαν σκοτώσει, οι μπέηδες πρόφτασαν και έφυγαν, όσοι σκοτώθηκαν οι

περισσότεροι ήταν από τους δούλους. Οι χωριανοί ήσαν πολύ φτωχοί, ολίγοι ευημερούσαν κάπως. Δια τούτο και άρπαξαν και ελεηλάτησαν τα σπίτια των βέηδων και τους φονευμένους εγύμνωσαν. Οι βλάχοι Μεντζιτιώται ό,τι παλιά είχαν στη Διπαλίτσα, τα πουλούσαν το φθινόπωρο με ανταλλαγή σε φασόλια, κρεμμύδια, πατάτες κλπ. Οι Αηδονοχωρίται ευημερούσαν οπωσδήποτε, πολλοί από αυτούς επρόκοψαν εις τα ταξίδια τους.

Κατά το 1914 νομίζω ήλθε στη Διπαλίτσα ο Νετζήπ βέης και επεσκέφθη τους χωριανούς που καλλιεργούσαν τα κτήματά του να εισπράξει γεώμορα, κανείς δεν του έδωσε. Και εις το σπίτι του Τάσου Ροΐδου εγνώρισε ένα μπαουλακι που ανήκε εις τον Ηλιάζη και σχεδόν μοιρολογώντας έλεγε: "η καρσέλα του Ηλιάζη". Και από τότε σε οτιδήποτε λέγαμε η καρσέλα του Ηλιάζη, είχε μείνει για πολλά χρόνια στα στόματα του κόσμου σαν παροιμία.

Ο Νετζήπ βέης ήταν αστείος. Κάποια χρονιά ο Φάϊκτος, ο Φοάτης και ο Μεντζιτιώτης Δήμος Μεντής είχαν πάρει εις την δημοπρασίαν το δέκατο του χωριού Λαχανοκάστρου και τους επισκέφθη ο Νετζήπ βέης και είδε οτι αυτοί το είχαν ρίξει στο γλέντι και το πιτό - και όταν τον ρώτησαν οι άλλοι βέηδες πώς πάνε με το δέκατο, είπε: "Προκοπή τίποτε, ότι κερδίσουν εκεί θα τα φάνε, με άλλα λόγια Φαϊκής, Φοάβης, Δήμος Μεντής σκατά και συντροφίαν."

Οι Μεσαρίτες κάθε μέρα βρίσκονταν στη Διπαλίτσα, προ πάντος ο Φαϊκής και ο Τζεμάλης, έπαιζαν κολτσινα με τον μπάρμπα μου τον Γιώργο και τον Παπαγιάννη και τον Ματρακά (αυτός άμα περνούσε η ματρακού η γυναίκα του άφηνε τα χαρτιά σε άλλον, πολύ τον γκρίνιαζε φαίνεται) - όλοι τους ήσαν τρομεροί στην κολτσινα και όλο φωνές.

Εκκλησίες και Μοναστήρια

Το σπουδαιότερο μοναστήρι ήτο και είναι και τώρα της Μολυβδοσκεπάστου, τιμάται εις μνήμην κοιμήσεως της Θεοτόκου, το όνομά του το οφείλει εις το ότι η στέγη του και πιθανόν μόνον ο θόλος ήτο σκεπασμένος με μολύβι και όταν τα τελευταία χρόνια επισκευάσανε την στέγην βρήκανε τεμάχια μολυβιού. Ποιοί αφήρεσαν το μολύβι και δια ποίαν αιτίαν δεν γνωρίζω, ίσως οι διάφοροι επίσκοποι ή καλόγηροι το πουλήσανε.

Μεταξύ γυναικονίτου και κυρίως ναού υπάρχει τοίχος και στη βασική πόρτα, επάνω απ'αυτήν είναι γραμμένη η ιστορία της μονής, εκτίσθη το πρώτον επί βυζαντινού αυτοκράτορος Κων/ντίνου του Πωγωνάτου. Λέγεται ότι ο αυτοκράτωρ ευρέθη εκεί με τα στρατεύματά του τον 6ο μ.Χ αιώνα και ότι αρρώστησε βαρεια και μετά την ίασίν του έκτισε το μοναστήρι δια να ευχαριστήσῃ την Παναγίαν.

Όπως αναφέρεται εις την επιγραφήν, η μονή εκάη και ξανά εκτίσθη και εξωγραφήθη και παρακαλώ τους επιθυμούντας ας συμπληρώσουν την ιστορίαν της μονής.

Το μοναστήρι ασφαλώς ήτο πλουτισμένο με πολλά πράγματα αλλά οι διάφοροι επίσκοποι τα αφαιρέσανε. Τελευταία ήτο ένα ευαγγέλιο γραμμένο με το χέρι επί μεμβράνης και αυτό το πήρε ο Σπυρίδων μητροπολίτης Κονίτσης και αργότερα Μακαριώτατος Αθηνών, κατά το έτος 1910 ή και αργότερα, πιθανόν να βρίσκεται σε κάποιο

μουσείο. Ο εκάστοτε επίσκοπος της Διπαλίτσας κατοικούσε εις το μοναστήρι, τα ονόματα των αρχιερατευσάντων ασφαλώς θα υπάρχουν εις το Πατριαρχείο Κων/πόλεως, έχω διαβάσει περί αυτού ένα βιβλίο που εξέδωσε ένας Σπυρ.Στούπης της Αστυνομίας Πόλεων εκ Βήσσανης. Πολλά γράφει ο κ.Στούπης για όλη την Περιφέρειαν και ειδικώς δια την Βήσσανην, όσοι επιθυμούν ας το προμηθευτούν.

Μέχρι το έτος 1943 υπήρχε εις το μοναστήρι μια παλιά εικόνα της Παναγίας σκεπασμένη με ασήμι και γύρω γύρω στην κορνίζα απεικονίζοντο επί του ασημιού διάφοροι Άγιοι - κάποιος την έκλεψε και αφού αφήρεσε το ασήμι, την εγκατέλειψε έξω στα χωράφια, κρυμμένη σε βάτα την βρήκανε μετά παρέλευση 2-3 ετών. Είχαν φύγει από βροχές τα χρώματα και εις το ίδιο σανίδωμα εφρόντισαν οι κάτοικοι και εξωγραφήθη μια καινούρια εικόνα και εκαλύφθη με νέο ασήμι, αλλά η αρχαιολογική της αξία εχάθη. Όταν εκλάπη η εικόνα είχαμε την γερμανικήν κατοχήν και ίσως του κλέπτου εχρειάζοντο χρήματα να αγοράσει καλαμπόκι δια την οικογένειάν του, καλά θα έκανε να αφήσει την παλαιά εικόνα χωρίς το ασήμι στη θέση της και με όλη μου την καρδιά θα τον συγχωρούσα.

Τώρα το μοναστήρι είναι πολύ περιποιημένο, το δημόσιο εξόδευσε αρκετά χρήματα δια να διαφυλάξει την αρχαιολογική του αξίαν. Τα παλιά κελιά επιδιορθώθησαν και πολλά κρεβάτια έχουν τοποθετηθεί δια τους προσκυνητάς και κάθε Σάββατον λειτουργούνται πολύ πρωϊ και προφθάνουν να επιστρέφουν εις τα σπίτια των με το λεωφορείο της συγκοινωνίας, το οποίο διανυκτερεύει εις το χωριό.

Η μνήμη της Παναγίας εορτάζεται εις 15 Αυγούστου και λόγω της συγκοινωνίας πλήθη κόσμου μαζεύονται, πολλά χρήματα αυτή την ημέρα μαζεύονται και όπως ήκουσα τον Μητροπολίτη Σεβαστιανόν διετίθενται δια την συντήρησιν

του γηροκομείου Κονίτσης. Πολλά χωράφια κτήματα έχει το μοναστήρι και περισσότερα εντός των συνόρων προς την Αλβανίαν, εκεί υπήρχον τα παλαιά αμπέλια της μονής. Ενθυμούμαι στη γωνία που σχηματίζουν τα κελιά εις το ισόγειο, υπήρχε παλαιός ξύλινος κάδος που βάζανε τον μούστο.

Άλλο μοναστήρι άξιον λόγου είναι της Γκούρας, υπήγετο και αυτό άλλοτε εις την Περιφέρειαν του χωριού, αργότερα οι κάτοικοι Αηδονοχωρίου επέτυχαν να επεκτείνουν τα όρια του χωριού τους και έμεινε εις την περιφέρειάν των. Είναι σε πλεονεκτική θέση κτισμένο, γραφική μπορώ να ειπώ. Ο ορίζων του είναι εκτεταμένος εις το εσωτερικόν της Αλβανίας, αλλά και εις όλην την επαρχίαν Κονίτσης.

Τιμάται εις μνήμην του Αγίου Χαραλάμπους, μικρά η εκκλησία αλλά τα κελιά του πολύ σπουδαία ήσαν άλλοτε, τώρα είναι εγκατελειμένα, χωρίς εισοδήματα. Δεν ηξεύρω αν είχε κτήματα σε χωράφια, αλλά είχε τον μύλο της Βιρζίστανβης με δύο πέτρες και νεροτρουβιές, καλό εισόδημα είχε, αλλά ο μύλος τώρα είναι στη δικαιοδοσία του συνεταιρισμού Αηδονοχωρίου.

Εις τα κελιά του μοναστηριού, πριν από 100 χρόνια περίπου λειτούργούσε σχολείο με οικοτρόφους μαθητάς από την γύρω περιφέρειαν. Εις αυτό είχε στείλει ο εκ Παλαιολόγου Αθανασ. Παπαχρήστος ένα παιδί του, γρήγορα το πήρε διότι είχε ψειρίαση, δεν υπήρχε φαίνεται καλή επίβλεψη. Πόσα χρόνια λειτούργησε σχολείο δεν γνωρίζω, αυτά μου τα διηγήθηκε η κόρη του Αθανασ. Παπαχρήστου, μεγαλύτερη από εμένα 20 χρόνια και ήτο εις Αγ.Κοσμά σύζυγος του Αχιλ.Κιτσώνα.

Εις τα παλαιότερα χρόνια και τα δύο μοναστήρια συνετηρώντο από εμβάσματα εκ Ρουμανίας. Εκεί υπήρχον κτήματα αφιερωμένα εις αυτά από τους πλουσίους της Διπαλίτσας, ίσως και από άλλους πλουσίους των γειτονικών χωριών. Εις το Βουκουρέστι υπήρχε της Μολυβδοσκεπάστου

ένα μεγάλο χάνι (ξενοδοχείο). Ολα αυτά κατασχέθηκαν ή απαλλοτριώθηκαν από την Ρουμανική Κυβέρνηση. Εκ του λόγου τούτου σταμάτησε και η αποπεράτωση εντός της περιβόλου της μονής Γκούρας μεγάλης εκκλησίας, βρίσκονται ακόμη τα τοιχώματα μισά - και παραπάνω ακόμα.-

Το όνομα Γκούρα ίσως το οφείλει εις το οτι ένα μέρος του αυλογύρου , ίσως και η εκκλησία είναι κτισμένα επάνω σε βράχο και Γκούρ αλβανιστί σημαίνει πέτρα.

Τρίτο μοναστήρι υπήρχε πιο πέρα από τη Μεσαριά, στη θέση καλόγηρος. Περνούμε τον μικρό κάμπο και σε ψηλότερο μέρος βρίσκονται τα ερείπια παλαιάς εκκλησίας, εκεί ασφαλώς θα ήτο η μονή, μέχρι τότε διετηρήθη ποιός γνωρίζει;

Τέταρτο μοναστήρι εις το οποίον εμόναζον καλόγρηες ήτο της Αγίας Τριάδος. Η εκκλησία σώζεται ακόμα κτισμένη επάνω σε βράχο, πολύ μικρή, ερείπια κελιών δεν υπάρχουν διότι δεν επέτρεπε ο χώρος εις τον βράχον, αλλά θα ήσαν εις τους πρόποδας και λόγω της κατωφερείας με τα χρόνια θα παρεσύρθησαν προς τον υπάρχοντα και τώρα λάκκον.

Γύρω από το χωριό και μακρύτερα ακόμα υπήρχον πολλές εκκλησίες, η παράδοσις τας ανεβάζει εις 72. Σήμερα σώζονται πολύ ολίγαι, ο Αγ.Γεώργιος, ο Αγ.Αθανάσιος, ο Αγ.Νικόλαος ήτο ερειπωμένη εκκλησία, την ξανάκτισε η οικογένεια του Νεοκλή Αθαν.Πρόκου, ο Αγ.Χριστόφορος, η Θεοτόκος, του Σωτήρος και αυτή πάνω σε βράχο.

Ερείπια και τοποθεσίαι παλαιών εκκλησιών είναι μέσα στο χωριό του Αγ.Σώζοντος, της Αγ.Παρασκευής, των Αγ.Αποστόλων, του Αγ.Ευσταθίου και του Αγ.Δημητρίου - πολύ μεγάλη εκκλησία εις το τέλος του χωριού. Τοποθεσίαι είναι του Αγ.Παντελεήμονος κοντά στον ομαλό και των Ταξιαρχών προς την Γκρίκα.

Εις την θέσιν αυτήν υπάρχουν λαξευμένα εις τους βράχους σε τετράγωνο σχήμα και βάθος περίπου 60-70 πόντους ένα ή

δύο σαν είδος μνήματα. Εις αυτά φαίνεται βάζανε τα φυτά του λιναριού να πάρουν σάπισμα για να μπορούν να ξανοίγονται οι κλωστές τους. Είχαν ειδικά λανάρια σε σανίδα χοντρή με χερούλι μπιγμένα περόνια μέχρι 30 πόντους το καθένα και τέτοια περόνια θα ήσαν 50-60, πώς έκαμαν το λανάρισμα δεν γνωρίζω. Ταις κλωστές από το λινάρι τις έκλωθαν και κατασκεύαζαν λινά υφάσματα δια εσώρουχα, η γιαγιά μου είχε ένα υποκάμισο για θαφτικό της - και λανάρια υπήρχον εις το σπίτι μας.

Η κεντρική εκκλησία του χωριού τιμάται εις μνήμην των Αγίων Αποστόλων. Ο κόσμος συνήθιζε ίσως και τώρα να την λέγει η Επισκοπή. Είναι κτισμένη σχεδόν ανάμεσα Διπαλίτσας - Μεσαριάς, βυζαντινού ρυθμού. Εκτίσθη με έξοδα του προύχοντος Αρσένη, νομίζω περί το 1250, η ζωγραφιά του ως και η ζωγραφιά του ζωγράφου βρίσκονται πίσω από το παγκάρι της εκκλησιαστικής επιτροπής, επί του τοίχου όπου χωρίζει τον γυναικονίτην από τον κυρίως ναόν. Κάτω των δύο τούτων ανδρών υπάρχει το ιστορικό της ιδρύσεως και της ζωγραφίσεως της εκκλησίας. Αν δυνηθώ θα γράψω το ιστορικό όπως έχει και θα προσαρτήσω την φωτογραφίαν του. Το τέμπλο που έχει τώρα η εκκλησία το κατεσκεύασε ο Κωνσταντής Πρόκος, παππούς του σημερινού Αλέκου Πρόκου, ήτο καλός τεχνίτης και ταξιδευόνταν εις την Καστοριά.

Πολλά εξωκκλήσια ήσαν το ένα κοντά στο άλλο στη θέσι περιπου που βρίσκεται περίξ του Αγ.Αθανασίου, μέχρι του Αγ.Σώζοντος, η Αγ.Παρασκευή, οι Αγ.Απόστολοι, ο Αγ.Νικόλαος, ο Αγ.Γεώργιος, αυτές φαίνεται ήσαν οικογενειακές εκκλησίες, οι προύχοντες το είχαν σε καλό να κτίζουν εκκλησίες.

Εις την επισκοπήν λειτουργούσε Κυριακές και άλλες γιορτές ο εκάστοτε επίσκοπος, ο οποίος όπως έγγραφα κατοικούσε στο μοναστήρι. Πότε εκατηργήθη η επισκοπή δεν ξέρω - εις το μοναστήρι διέπρεψε τελευταία, ίσως προ 80 ή

90 χρόνια ο καλόγερος Πανάρετος, διατηρούσε πολλά γίδια και μελίτσια για λογαριασμό της μονής και πάντοτε υπήρχε τροφή δια τους διερχομένους, τους πτωχούς και τους προσκυνητάς. Παρέλειψα να γράψω ότι από το μοναστήρι προς το ποτάμι υπήρχον τρεις νερόμυλοι, ο ένας απ' αυτούς ανήκε εις την εκκλησίαν των Αγ.Αποστόλων, οι άλλοι της μονής, έναν απ' αυτούς τον έφθασα εν κινήσει- είχε μεγάλη κρέμαση και κατ'αναγκην η μυλόπετρα έφερνε περισσότερες στροφές και άλεθε 120 οκ. καλαμπόκι την ώρα.

Επίσης εις την επισκοπήν υπάρχει και σήμερα το νεκροταφείο της Κοινότητος από πολλά χρόνια, τούτο αποδεικνύεται και από την σωρείαν από τα κόκκαλα των νεκρών, τα οποία αφαιρούσαν σε περίπτωση ταφής νέου νεκρού και τούτο συνέβαινε διότι ο χώρος του νεκροταφείου είναι περιορισμένος. Επίσης τα παλαιά χρόνια υπήρχε νεκροταφείον και εις την θέσιν της εκκλησίας του Αγ.Ευσταθίου, εκεί που είναι τώρα ο σταθμός των λεωφορείων, γιατί θυμούμαι είχαν ξεθαφτεί μερικά κόκκαλα και απορούσαμε δια το μέγεθος των οστέων των ποδιών. Οι μεσαρίτες το νεκροταφείον το είχαν εις τη θέσιν Αλή, έξω από τον αυλόγυρον της επισκοπής προς την ράχην. Εκεί υπήρχε ένα μικρών διαστάσεων τετράγωνο από τοίχους, φαίνεται ότι ήτο ο τάφος κάποιου Αλή και τα άλλα μνήματα ήσαν συνέχεια του τάφου.

Επίσης τα παλαιά χρόνια δεν υπήρχε η θολογυριστή πέτρινη γέφυρα εις τον λάκκον του Αγ.Γεωργίου, τα νερά από το βουνό ή μάλλον από την γέφυραν και προς τα επάνω κατέφαγαν το έδαφος, διότι ασφαλώς οι νέοι κάτοικοι του χωριού εκεί θα εξυλεύοντο - και εγώ ενθυμούμαι οι γυναίκες φορτωμένες με κέδρα από τις ρίζες τους έφερναν δια τασανάγκας των σπιτιών των.

Έγραψα προηγουμένως ότι πιθανόν οι συνοικισμοί του παλαιού χωριού να έφθαναν μέχρι Αβορίτσανης, μικρό χωριό, το κατοικούσαν ολίγαι οικογένειες αλβανών,

βρίσκεται στο δρόμο προς το χωριό Βλάχαις, αυτοί θα είχαν κτήματα εις τον κάμπο του χωριού, μια οικογένεια ήτο του Ντίκου, αυτός είχε κτήμα εις την Διπαλίτσα, το μύλο στις Κανάλες κατά το ήμισυ, το άλλο ήμισυ ήτο κτήμα της οικογένειας Κόττε από τον Πωγωνίσιον (το παλιό Μπουτσικό), φαίνεται ο Ντίκος θα τους το είχε πουλήσει. Επίσης ο Ντίκος είχε και λίγα κτήματα εις τον Πωγωνίσιον. Άλλη οικογένεια ήτο του Ντούρσε, αυτός έκαμε τον ψευτογιατρό, έδινε φάρμακα (μαντζούνια) δια τους αδυνάτους, τα έφτιαχνε μόνος του, επίσης αλοιφές για τραύματα, καψίματα κλπ.. Επίσης σπουδαίος τζεράχης ήτο και ένας Αλέξης εκ Πρεμετής και με το άλογό του εφερνε γύρω τα χωριά της Πρεμετής. Εφθανε και εις την περιφέρειάν μας και παρ'ότι είχαν εμφανισθεί γιατροί επιστήμονες, αυτός έκαμε τη δουλειά του και με αυτή ζούσε.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιας

Οι νέοι κάτοικοι του χωριού

Έγραψα ότι από τους παλαιούς κατοίκους έμειναν μόνο δύο οικογένειες, του Τζώμου, του οποίου σήμερα δεν υπάρχουν απογόνους και του Εξάρχου, που υπάρχουν απογόνους, βρίσκονται εγκατεστημένοι εις Αίγυπτον, συνεπώς όλοι οι λοιποί είμεθα ξένοι, μας συμάζεψαν οι Μπέηδες για να καλλιεργούμε τον κάμπο - από τα γύρω ή και τα μακρινά χωριά κανείς δεν γνωρίζει τον τόπον της καταγωγής του πλην της οικογένειας των Κορβεσιάτων, της οποίας τυγχάνω απόγονος.

Από τους νέους κάτοικους πολλοί εις τα παλαιότερα χρόνια να εταξίδεψαν εις Ρουμανίαν, μεταξύ των διαπρεψάντων εκεί ήτο και ένας Πετράκης, αδερφός του Μάντη (Διαμάντη) Τσαούση και ο κόσμος τον έλεγε Μαντσαούση, πώς είχε αυτό το επώνυμο δεν γνωρίζω. Το σπίτι του Μάντη Τσαούση ήτο στην τοποθεσία του παλαιού σπιτιού Βασίλη Σάκκου ή Κορβέση. Λέγω του παλαιού, διότι στη γερμανική κατοχή εκάη και αυτό και τώρα το σπίτι το έχει στην ίδια θέση η κόρη του Βασ.Καρβέση και ονομάζεται Μάρθα.

Άλλος διαπρέψας ήτο ο Μπρισίμης, αυτός θα ήτο μεγαλύτερος του παππού μου, γεννημένος ίσως περί το έτος 1825. Τον είχαν οι μπέηδες γραμματικό και διευθυντή εις τα κτήματά των, αυτός είχε κάμει ένα μεγάλο σπίτι στο χωριό, το καλύτερο της εποχής μπορώ να ειπώ. Ητο αρχοντικό δίπλα στο ιδικό μας, εκάη και αυτό από τους γερμανούς.

Όλα τα χωράφια του τα είχε αγορασμένα από τους Μπέηδες (δηλ. ήσαν μούλκια του) το καλαμάρι του ήτο ασημένιο και φλωροκαπνισμένο και ασφαλώς θα φορούσε σιλάχι για το καλαμάρι, τα ρούχα εκείνης της εποχής ήσαν βράκες σαν των Κρητικών, με μικρή φουστανέλλα. Όταν οι Μπέϊδες εκατάλαβαν τα πλούτη του, τον εδολοφόνησαν για να τα πάρουν, συνηθισμένο πράγμα κατά των χριστιανών και για να εξαφανίσουν το σώμα του το έρριξαν εις τον βόθρον του αποχωρητηρίου, δεν γνωρίζω εάν όλα ήσαν ακριβή.

Παιδιά δεν απέκτησε, ούτε και άλλους συγγενείς είχε με το επώνυμο Μπρισίμης, δια τούτο είχε υιοθετήσει ένα παιδί από την Μακεδονίαν από τους Έλληνας Βουλγαροφώνους, δώδεκα ετών το έφερε εις το χωριό, θα ήτο περίπου της ηλικίας του πατέρα μου αλλά οπωσδήποτε μεγαλύτερος, διότι το πρώτο του κορίτσι η Μαρία ήτο περίπου της ηλικίας του πατέρα μου, η γυναίκα του κουτουλήθηκε στο Βλάχικο όπου εξυλεύετο. Δεύτερη γυναίκα του ήτο η αδελφή του Χρήστου Πρίντζου, από αυτή απέκτησε τον Κώστα αλλά και αυτός απέθανε άκληρος, την περιουσίαν του Μπρισίμη εκληρονόμησε ο Δάφνης, ο οποίος παντρεύτηκε μια συγγένισσα της Κώσταινας Μπρισίμη. Το παιδί που έφερε ο Μπρισίμης έφερε το όνομα Αναστάσης, είναι αυτός που εσκότωσε ο Κουτσοκάζος, όπως έγγραψα εις το πανηγύρι έναν 15αύγουστο περίπου κατά το 1900.

Τρίτος διαπρέπας ήτο ο Κωνσταντής Πρόκος, καλός ξυλουργός, ηργάζετο εις την Καστοριά, είχε έναν αδελφό Αθανάση, τα παιδιά του Ευστάθιος και Αχιλλέας εταξιδεύοντο εις Ηνωμ. Πολιτείας.

Τέταρτος διαπρέπας ήτο ο Μηχανής, αυτός είχε μαγαζί εις Κόνιτσαν, ήτο επιτήδειος να διορθώνει μηχανές αλλά και ιδικές του εφευρέσεις να κάνει. Δια τούτο πήρε και το επώνυμον Μηχανής, απόγονοί του δεν υπάρχουν.

Πέμπτος διαπρέπας ήτο ο Μήτρο Καρέντζος, εταξιδεύετο αλλά δεν είχε πολλά χρήματα, κάποιον φιλάργυρο αν

ήθελαν να τον πειράξουν τον έλεγαν Μητροκαρέντζο. Έκτος διαπρέψας ήτο ο Μήτρο Ματρακά, αυτός κατήγετο από το Μεσοβούνι, πώς ευρέθη στη Διπαλίτσα δεν γνωρίζω, μυλωνάς το επάγγελμά του χρόνια κράτησε τους μύλους Λαχανοκάστρου και Αβδελιάρη, καλός γλεντζές και καλός νοικοκύρης.

Καλύτερος από όλους τους ανωτέρω διέπρεψεν ο παππούς μου Χριστόδουλος, διότι αρκετά χρήματα άφησε εις τα παιδιά του, περίπου 575 λίρες και τα κορίτσια του επροστάτευσε όσο μπορούσε. Δεν εδείχνετο, ασφαλώς φοβούνταν τους Αρβανίτες.

Τα χρόνια της Τουρκοκρατίας από το 1903 ήμουν μικρός μαζεύονταν οι άνδρες τις γιορτές εις το ισιωμα του Αγ.Ευσταθίου και παίζανε πουλακίτσες, τέφι, κυνηγητό, οι μεγαλύτεροι έπαιζαν κιόσια, μια χαρά, σαν πανηγύρι. Πώς εύρισκαν τέτοια όρεξη δεν ξέρω, κανείς δεν εσκεπτετο για λευτεριά, αλλά και αν μερικοί το καταλάβαιναν, δεν άκουγες τσιμουδιά από τον φόβον.

Πολλές φορές έρχονταν και οι Μπέηδες και θυμούμαι κάνανε σκοποβολή με μαρτίνια σε καρυδιές που ήσαν προς το λίπιο, δεν το πιστεύω να υπάρχουν τώρα, ποιός χριστιανός τολμούσε να ζητήσει το όπλο για σκοποβολή.

Εις τα ταξίδια οι χωριανοί δεν είχαν προκοπή, αλλά ο Πέτρος Κολιός κάπως καλύτερα - εν αντιθέσει προς τους Αηδονοχωρίτες και Βασιλικιώτες.

Ούτω λοιπόν, με τους νέους κατοίκους εγκατεστάθη εις την Διπαλίτσαν και ο πρόγονός μου Παναγιώτης Κορβέσης, κατήγετο από κάποιο χωριό της Λάκκας Σουλίου, της επαρχίας Δωδώνης. Κορβέσης εις την Αλβανικήν σημαίνει τον Κουτσαύτην, κατά συνέπειαν δεν είναι το πραγματικόν του επώνυμον, αυτό το παράνομα θα το κληρονόμησε από τους προγόνους του. Ο Παναγιώτης ασφαλώς ήτο φτωχός και φαμελίτης, αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το χωριό του διότι το μέρος εκεί είναι άγονο και πετρώδες. Από τους

απογόνους που άφησε υπολογίζω από γενεάς εις γενεάν, θα ήτο περίπου γεννημένος κατά το 1765. Εις το χωριό αν ήλθε 35 χρονών θα εγκατεστάθη περί το 1800. Οι Μπέηδες τον βρίκαν εις το Βασιλικόν (Τσαραπλανά) ήτο εκεί αγροφύλακας και τον έφεραν εις την Διπαλίτσαν, και τότε ασφαλώς θα έφερε από την Λάκκαν και την οικογένειάν του. Είχε τρία παιδιά και την γυναίκα του, κορίτσια δεν γνωρίζω αν είχε, κατοικία φυσικά βρήκε εις την Διπαλίτσαν από τα εγκατελειμένα των παλαιών κατοίκων.

Το πρώτο παιδί του ονομάζετο Γιαννάκης και προς διάκριση των απογόνων του από τους άλλους Κορβεσιάτες τους λέγανε Νακέους και τώρα φέρουν το επώνυμο Νάκος, κρατούν όμως εις την οικογένειάν των ακόμη το όνομα Παναγιώτης, υπάρχουν τώρα τρεις οικογένειες Νάκου.

Το δεύτερο παιδί του Παναγιώτη ονομάζετο Διαμάντης και τον φώναζαν με το παρευθαρμένο όνομα Μάντζο, εξού και οι απόγονοί του Μαντζαίοι. Προς διάκρισιν οι απόγονοι του Μάντζου δεν κράτησαν το όνομά του για επώνυμον, αλλά μετά τον θάνατό του εξακολούθησαν να υπογράφονται Κορβέσης. Αργότερα πήραν διάφορα επώνυμα μερικοί απ'αυτούς.

Εις τους απογόνους του Μάντζιου διέπρεψε ο Παπακονόμος, οι απόγονοι αυτού κράτησαν πλέον για επώνυμο το Κονόμος. Τα αδέρφια όμως του Οικονόμου κράτησαν το επώνυμο Κορβέσης και ούτω ο Θανάσης άφησε παιδί τον Αναστάση και υπεγράφετο Κορβέσης, επειδή ήτο παιδί της Δάφνης οι απόγονοί του Αναστάση πήραν το επώνυμον Δάφνης. Και άλλα αδέρφια είχε ο Κονόμος αλλά δεν υπάρχουν άρρενες απόγονοι. Από κορίτσι ενός εξ'αυτών είναι και οι εις το Ωραιόκαστρον με το όνομα Βαλαής. Η Δάφνη, σύζυγος του Θανάση Κορβέση εγκατελήφθη από τον σύζυγόν της εις το χωριό Ριμπάταις απ'όπου κατήγετο και διέμενε και αναγκάστηκε με το γιό της Τάσιο να έλθη στη Διπαλίτσα και ο κόσμος εις το χωριό τον έλεγε ο Τάσιος της

Δάφνης (Τάσιο Δάφνης) υπεγράφετο όμως Αναστάσιος Κορβέσης και τα παιδιά του κατά την απογραφήν εγράφησαν με το επώνυμον Δάφνης.

Παιδιά του Κονόμου ήταν ο Χριστόδουλος Κονόμος. Παιδιά άρρενα δεν είχε αλλά μόνον κορίτσια. Ο δεύτερος ονομάζετο Διαμάντης, ήτο γαμβρός εις Μπεντσικό, ο γιός του Νικόλαος άφησε άρρενας κληρονόμους και κατοικούν εις Κόνιτσαν - με το επώνυμον Οικονόμος.

Επίσης από την οικογένειαν του Μάντζου ήταν συνήλικος του πατέρα μου ο Βασίλειος Κορβέσης, ο κόσμος τον εφώναζε Βασίλη Σάκκο, ο πατέρας του ελέγετο Θωμάς Σάκκος, έτσι και αυτόν τον φώναζαν. Ο Βασίλης είχε φκιάσει επί των ημερών μου καινούριο σπίτι επί του παλαιού και ήτο ανάμεσα εις το μαγαζί του Αθαν. Τζιάτζιου, Μάνθου Κώστα και δρόμου. Εις το παλαιό σπίτι εις τα πολύ μικρά μου χρόνια καθότανε ο Μαντσαούσης [Μάντης (Διαμάντης) Τσαούσης] πώς πήρε το επώνυμον Τσαούσης δεν γνωρίζω, ούτε γνωρίζω εάν ήτο πατέρας του Θωμά Σάκκου ή Κορβέση.

Ο Μάντης Τσαούσης είχε εις την Ρουμανίαν αδελφόν με το όνομα Πετράκης, πολύ είχε πλουτίσει εκεί, εις το χωριόν δεν είχε ποτέ έλθει, εις την Ρουμανίαν απέθανε. Του Βασίλη Κορβέση (Σάκκου) υπάρχει τώρα στο χωριό κορίτσι του με το όνομα Μάνθα.

Τρίτο παιδί του Παναγιώτη Κορβέση ήτο ο πρόγονός μου Βασίλης και μέχρι τινός τους απογόνους τους προς διάκρισιν από τους άλλους Κορβεσιάτες τους ονόμαζαν Βασιλάκους. Αυτό το επώνυμον δεν επεκράτησε, όπως επίσης και εις τους Μαντζαίους δεν επεκράτησε, έμεινε όμως απ' αρχής εις τους Νακαίους, οι οποίοι όπως έγραψα φέρουν ήδη το επώνυμο Νάκος.

Ο ανωτέρω Βασίλης Κορβέσης θα εγεννήθη κατά το 1790, δεν γνωρίζω από πού είχε γυναίκα. Υποθέτω οτι ήτο περισσότερο προκομένος από τα αδέρφια του από το γεγονός

οτι εις το παιδί του Φίλιππον είχε φέρει γυναίκα από την Κόνιτσαν. Απέκτησε τρία κορίτσια και δύο παιδιά, τον Ζήσην και Φίλιππον. Ένα απο τα κορίτσια του παντρεύτηκε τον Παπά Λάμπρο από το χωριό Βλάχους, αργότερα αυτός κατοίκησε εις την Οστανίτσαν (Αηδονοχώριον) και ο κόσμος τα παιδιά του τα έλεγαν Λαμπραίους. Ο παπα Λάμπρος έγινε αργότερα Οικονόμος και έκτοτε όλοι πήραν το επώνυμο Οικονομίδης. Παιδιά του Δημήτριος, Απόστολος, Νικόλαος, πολύ προκόψανε εις την Τάντα της Αιγύπτου, πολλά εγγόνια αυτών υπάρχουν διασκορπισμένα με το επώνυμον Οικονομίδης.

Δεύτερο κορίτσι ήτο η μάνα του Βασιλ. Βαγγελή από το Αηδονοχώρι, πώς ελέγετο ο πατέρας του Βασίλη δεν γνωρίζω, ίσως Βαγγέλης και αυτός, εις την εποχήν του ήτο μεγάλος νοικοκύρης. Παιδιά του Βασίλ. Βαγγελή ο Λεωνίδας και υπάρχουν τώρα απόγονοι με το επώνυμον Ευαγγελίου ή Ευαγγέλου.

Τρίτο κορίτσι του Βασίλη Κορβέση ήτο η γιαγιά του Βασίλη Δόνου και αυτής υπάρχουν απόγονοι, νομίζω με το όνομα Γεράσης και η οικογένεια αυτή από το Αηδονοχώρι.

Από τα παιδιά του Βασίλη Κορβέση, ο Ζήσης Κορβέσης, παιδί του ο Πάντος και εγγονός του ο Παναγιώτης Κορβέσης, σύγχρονος του πατέρα μου Φιλίππου, καροποιός το επάγγελμα, η γυναίκα του από την Κόνιτσαν, δεν ήτο καλά στα μυαλά του, όχι όμως και τελείως τρελλός. Περισσότερο ήτο τεμπέλης και ελαφρόμυαλος, κράτησε το επώνυμόν του μέχρι του θανάτου του, απέθανε το 1942. Έζησε ως και η οικογένειάν του από ανέκαθεν εις Ιωάννινα, ενθουσιάζονταν να τον λένε καπετάνιο, γιατί είχε γένεια και μαλλιά. Το δεύτερο παιδί του Βασίλη Κορβέση ήτο ο Φίλιππος, παππούς του πατέρα μου, αυτός ήτο περισσότερο προκομένος από τον αδελφό του Ζήση, έφυγε από το πατρικό του και έκαμε νέο σπίτι ολίγο παρακάτω. Η γυναίκα του ήτο από την Κόνιτσαν, η μάνα μου όταν παντρεύτηκε την

βρήκε στο σπίτι του συζύγου της Φιλίππου πολύ γριά, προπεθερά δηλαδή. Πότε απέθανε ο Φίλιππος δεν γνωρίζω. Εγεννήθη υποθέτω κατά το 1815, έτσι περίπου έρχεται η σειρά των ετών κατά γενεαλογία. Επίσης υποθέτω ότι θα συνετέλεσε να παντρευτούν οι αδελφές του εις Αηδονοχώρι (Οστανίτσα) που εθεωρείτο από ανέκαθεν καλύτερο της Διπαλίτσας.

Ο Φίλιππος Βασιλείου Κορβέσης απέκτησε δύο παιδιά, τον Βασίλη και τον Χριστόδουλο τον παππού μου, κορίτσια δεν είχε.

Ο Βασίλης ήτο νεώτερος του αδελφού του, θα εγεννήθη περίπου το έτος 1843-45, η γυναίκα του ήτο αδερφή του Κωστή και Αθανάση Πρόκου, απέθανε προ του παππού μου Χριστοδούλου, πριν να γεννηθώ.

Ο Κωστής Πρόκος τον πήρε μαζί του στην Καστοριά και έμαθε την τέχνην του σελοποιού. Πόσα χρόνια δούλεψε εκεί δεν γνωρίζω, αλλά πιστεύω όχι πολλά, κάθε χρόνο τα χρήματα εκ της εργασίας του τα ψώνιζε μουλάρια και άλογα και τα έφερνε εις τον αδελφόν του Χριστόδουλο, τα οποία πωλούσε σε μεγαλύτερες τιμές και σαν μεγαλύτερος αυτός ήτο και ο διαχειριστής. Ο πατέρας μου έλεγε ότι κάθε χρόνο έφερνε 8-10 ζώα, φαίνεται όμως ότι η υγεία του δεν ήτο καλή και κατά το 1890, ότε ο πατέρας μου ήτο περίπου 12 χρονών, ενοικίασε το χάνι στα Μεσογέφυρα από τον Νετζήπ βέη. Εκεί μαζί του είχε και τον πατέρα μου, το κλίμα στα Μεσογέφυρα όχι πολύ καλό και ποιός ξέρει πώς αρρώστησε και απέθανε. Ο πατέρας μου Φίλιππος τον επαινούσε για πολύ καλόν άνθρωπον. Η γυναίκα του αφού χήρεψε, πήγε εις τον Κωστήν Πρόκο και στα γεράματά της την ενθυμούμαι πολύ καλά.

Οπως έγγραψα, το πρώτο παιδί του Φιλίππου Β.Κορβέση ήτο ο Χριστόδουλος ο παππούς μου. Εγεννήθη ακριβώς το έτος 1840 και απέθανεν το 1900, ότε ήμουν 3 ετών. Το επάγγελμά του ήτο ράπτης εγχωρίων φορεμάτων, το

εξήσκησε μόνον ολίγα χρόνια. Ήτο οικονόμος του Ισέν βέη και ασφαλώς επληρώνετο, αλλά πόσο ποιός ξέρει. Η γυναίκα του Ελένη ήτο αδελφή του Ευαγγέλου Τζαβάρα - παιδί του Βαγγέλη ο Κώστας, τρελλός, η γυναίκα του αδελφή του Πέτρου Κολιού τον εγκτέλειψε, το παιδί του είχε το όνομα Αριστείδης. Απέθανε περίπου το 1945 εις Πάτρας, συνεπώς από την οικογένειαν της γιαγιάς μου δεν υπάρχει κανείς. Το σπίτι του Τζαβάρα δεν εκάη από τους Γερμανούς, βρίσκεται σε πολύ καλή θέση, παλαιά οικοδομή και τώρα κατοικείται από την Πέτρενα Κολιού. Η Πέτρενα ονομάζεται Ανθω, η μητέρα της πρώτη εξαδέλφη της μάνας μου, σύζυγος του Παναγιώτη Νάκου (Νέτη τον φώναζαν, δεν ξέρω γιατί) ήτο εκ της οικογένειας Βανούση. Εκεί ήτο όπως έγραψα μια αδελφή του παππού μου, Λουκά Εξάρχου.

Η γιαγιά μου ήταν ικανή γυναίκα στη δουλειά και πολύ έξυπνη, δούλευε τα χωράφια μέχρι τότε που πήγε νύφη η μάνα μου, οπότε ανέλαβε τις εξωτερικές δουλειές. Ο παππούς μου εν τω μεταξύ είχε αγοράσει το μαγαζί που προανέφερα από τον Ισέν βέη και μαζί με το ράψιμο είχε και μπακάλικο στο χωριό, με την οικονομία του, με τα χωράφια, με λίγα ζώα, με όσα του είχε φέρει ο αδελφός του Βασίλης, ευρέθησαν κατά τον θάνατό του 500 λίρες χρυσές στον Αθανασ. Κιτώταν με τόκο 5% το χρόνο και έτοιμα χρήματα 75 λίρες, από 25 για κάθε μία από τις τρεις κόρες του. Ούτε ο πατέρας μου ούτε ο θείος μου έδωσαν αυτά τα χρήματα, εκτός μόνον εις την Ανθω, σύζυγο του Γεωργ. Τσούκα (Γεωργοπάνο) που της έκαναν καινούριο σπίτι στο χωριό με μαγαζί στο ισόγειο. Ο Γεώργο Πάνο Τσούκα ήτο από το χωριό Βλάχους, ήλθε στη Διπαλίτσα και έπρεπε να έχει σπίτι. Ο παππούς μου απέκτησε τρία κορίτσια και δύο παιδιά, τον πατέρα μου Φίλιππον και τον θείο μου Γεώργον.

Το πρώτο κορίτσι, Σούλα (Αναστασία) την πάντρεψε στο χωριό Βλάχους με τον Δημήτρη Τάτση, από κορίτσια

υπάρχουν μόνο απόγονοί της από την Γκέλω (Αγγελική), παιδιά του Αθανασίου Ιωάν. Τζιάτζιου στη Διπαλίτσα ο Χρήστος και ο Λάμπρος Τζιάτζιος και από την Μαρία μερικοί Λαγκαίοι εις Κόνιτσαν.

Το δεύτερο κορίτσι του παππού μου, Άνθω (Ανθούλα), την πάντρεψε με τον Γεώργιο Πάνο Τσούκα, επίσης από το χωριό Βλάχους. Οπως έγγραφα είναι οι απόγονοί της κάτοικοι Διπαλίτσας, ταξιδευμένος εις το Σουδάν μόνον ο Βασίλης Χρήστου Τσούκας. Η Άνθω είχε τρία αρσενικά παιδιά, τον πατέρα του Βασίλη Χρήστο, τον Γιάννη δεν άφησε άρρενα παιδιά και τον Πέτρο, ανύπανδρος πέθανε, άχρηστος άνθρωπος, δεν ήτο καλά στα μυαλά του, βοσκούσε μερικά γίδια ιδικά του και μερικά των χωριανών, πνίγηκε σε μια μικρή λούτσα, σε μια πιθαμή νερό, ίσως από συγκοπή καρδιάς.

Τρίτο κορίτσι του παππού μου η Τάνω (Σουλτάνα) παντρεμένη εις το χωριό Αηδονοχώρι με τον Βασίλ. Παύλο Πορφύρη. Απέθανεν πολύ νέα, υπάρχει ένας απόγονός της με το όνομα Παναγιώτης, στην Αθήνα βρίσκεται και από τα κορίτσια της Σοφία και Ευθυμία υπάρχουν απόγονοί της.

Ο παππούς μου Χριστόδουλος, παιδί του Φίλιππα Κορβέση, ο κόσμος τον φώναζε και Χριστόδουλο Φίλια, τους ερχόντανε ευκολότερο από το επώνυμον Κορβέσης και αυτός υιοθέτησε για επώνυμον το Φίλιας και σιγά σιγά το έκανε Φίλιος και έκτοτε όσοι καταγώμεθα απ'αυτόν, φέρουμε το επώνυμον Φίλιος. Κάπου καμιά φορά έλεγαν τον πατέρα μου Φίλια Κορβέση αλλά τον θείον μου Γεώργον ποτέ Κορβέση αλλά Γεώργο Φίλια, ο αδελφός δηλαδή του Φίλιππα.

Ο πατέρας μου Φίλιππος εγεννήθη το έτος 1868 και απέθανε εις Ιωάννινα το έτος 1948 από εγκεφαλικήν συμφόρηση και η μάνα μου τον ακολούθησε το έτος 1950, το όνομά της Αγγελική, καλή μάνα και καλή νοικοκυρά. Παντρεύτηκαν το 1886, σχεδόν είχαν την ίδιαν ηλικία. Ο

πατέρας μου Φίλιππος δεν έμαθε πολλά γράμματα, διότι ο πατέρας του τον έβαλε από μικρόν σε δουλειά, έμαθε ολίγη τσαρουχάτικη και ραπτική, στα 12 χρόνια του τον είχε ο θείος του Βασίλης βοηθό στο χάνι Μεσογέφυρα, εργαζόταν τα χωράφια και βοηθούσε τον πατέρα του εις τα έξοδα της οικογενείας. Έκανε διάφορα μικροεμπόρια, μετέφερε από την Πρεμετή με ένα ζώο βούτυρο σε ασκιά και το πουλούσε εις την Βήσσανη 5 γρόσια την οκά και το αγόραζε 100 παράδες 2 1/2 γρόσια. Κέρδιζε αρκετά, επίσης αγόραζε ζώα μικρά και μεγάλα τα οποία μεταπωλούσε και όταν έφτασε τα 28 χρόνια ο παππούς εζήτησε τα χρήματά του από τον Αθανάσιο Κιτσώνα για να επεκτείνει το παιδί του τις εργασίες του. Ο Κιτσώνας ήτο επιχειρηματίας και του είπε να μη στενοχωρείται, θα πάρει τον Φίλιππο στις δουλειές του, είχε αναλάβει ή επρόκειτο να αναλάβει τη συντήρηση της Δημοσίας οδού από Πρέβεζα μέχρι Αγ.40 της Πρεμετής, του εχρειάζετο άνθρωπος της εμπιστοσύνης του δια την πληρωμήν των εργατών και την τροφοδοσίαν των σε ψωμί και κατ' ανάγκην κρατούσε και λογαριασμούς των ημερομισθίων των εργατών, με το άλογο καβάλα επεσκέπτετο όλα τα συνεργεία, έπαιρνε λογαριασμούς από τους επιστάτας, πολλοί εργάτες ήσαν Γκέγκηδες από την Αλβανίαν, ε γνώριζε την αλβανικήν και όσοι δεν τον ήξευραν ότι ήτο χριστιανός, τον νόμιζαν ιδικόν των. Εις την Φιλιππιάδα ήτο ένα συνεργείον γκέγκηδων και του είπαν οτι ο Χασάν είναι άρρωστος. Εδωσε ένα μετζίτι (20 γρόσια) να τον πάνε στην Αρτα για γιατρό και όταν επέστρεψε από την Πρέβεζαν τους ηρώτησε τι κάνει ο Χασάν, εκείνοι είπαν "εβεντίκ Χασάν" (πέθανε ο Χασάν), και ψωμί και κρεμμύδι και σκόρδο του δώσαμε, αυτός πάλε πέθανε, πάλε πέθανε. Η δουλειά στους δρόμους διάρκεσε μέχρι το έτος 1904-1905, πήρε ο πατέρας μου το ανάλογον εκ των κερδών 10% περίπου 600 λίρες, αφού τελείωσαν οι δρόμοι, εξακολούθησε να εργάζεται με τον Κιτσώνα εις το γεωμοροδέκατο της

Βήσσανης μαζί με τον αδελφό του Σπύρο Κιτσώνα και τον γαμβρό του Αχιλλέα Μέντζη. Πήγαινε και ο θείος μου Γεώργιος εκεί αλλά μάλωνε με τον Σπύρο παρ'ότι τον είχε και νουνό στα παιδιά του και δεν κάθησε. Ανοίξανε συνεταιριστικώς και το χάνι στη Ζαραβίνα και το 1910 ο πατέρας μου κράτησε το χάνι και οι άλλοι το γεωμοροδέκατο Βήσσανης. Το 1911 στον ελληνοτουρκικό πόλεμο οι επιστρατευμένοι Αλβανοί το ελεηλάτησαν τελείως, μια ζημιά από 100 λίρες, τα μισά από αυτά τα χρήματα τα ώφειλε εις τους εμπόρους των Αγ.40, τα άλλα μισά ήσαν τα κέρδη του από τη Βήσσανη. Το 1913 το ξανάνοιξε το χάνι με την υποστήριξη των εμπόρων Αγ.40 το κράτησε μέχρι το 1914, πούλησε την εργασίαν εις τον Γεώργιο Στέφο (ή Γκίνη) και πήρε την αξίαν των εμπορευμάτων 16 χιλιάδες χρυσές δραχμές, τις οποίες κατέθεσε εις την Εθνική Τράπεζαν (κατάθεσις εις χρυσόν). Το 1906 με τα χρήματα, τα κέρδη των δρόμων 600 λίρες άνοιξε του αδελφού του Γεώργιου μαγαζί στο Αηδονοχώρι, του έδωκε και τον Ηλία Σαγκάρη για βοηθό (παλαιός μπακάλης), τον κράτησε ένα χρόνο και μετά έβαλε άλλον συνέταιρο, τον Νικόλαο Διαμάντη Οικονόμου (εγγονό του Κονόμου Κορβέση) από τον Πωγωνίσκον - θα αναφέρω αυτά εις την δράσην του θείου μου.

Οι γονείς μου απέκτησαν δύο κορίτσια και τρία παιδιά.

Η αδελφή μου Αλεξάνδρα εγεννήθη το έτος 1900 και παντρεύτηκε το 1920 τον Απόστολον Μιχ.Κιτσώνα, εξ Αγ. Κοσμά. Εργάστηκαν στο Περιστέρι της Αθήνας μπακάλικο και κρασιά και οι δύο εμόχθησαν και απέκτησαν καλή περιουσία, από ακίνητό τους παίρνουν ήδη 14.000 δρχ. το μήνα, απέκτησαν την Ολγαν, παντρεμένη με τον Φίλιππον Φιλίππου και Ευθυμίαν, παντρεμένη με τον Κώστα Φίλιον, γιο του αδελφού μου Δημήτρη (πρώτα εξαδέλφια) και την Βαρβάραν, ανύπαντρη τώρα. Η άλλη αδελφή μου Ευφημία παντρεύτηκε τον Ηλίαν Χρήστου Ευαγγέλου από το

Αηδονοχώρι και απέκτησε δύο παιδιά, τον Θεοδόση και τον Κώσταν. Η Ευφημία εγεννήθη το έτος 1907, παντρεύτηκε το 1928 και έκτοτε με τον σύζυγό της εγκατεστάθησαν εις Σικάγον Ηνωμένων Πολιτειών. Απέθανε τον Μάρτιον του 1973, πήγα και την είδα για τελευταία φορά. Χήρεψε το 1946. Ξαναπαντρεύτηκε αλλά και ο δεύτερος Ιωάννης Μπαλάσκας εξ Αργους απέθανε προ αυτής. Ο Θεοδόσης φέρει το ονοματεπώνυμον TED CHRISTIE, το ίδιο και ο Κώστας. Επίσης και ο πατέρας τους Ηλίας, το ίδιο αμερικάνικον επώνυμον είχε, είναι καλά εγκατεστημένοι.

Ο μεγαλύτερος αδελφός μου ονομάζεται Δημήτριος, εγεννήθη το 1902, εγκατεστημένος εις Ιωάννινα, συνταξιούχος της ΑΤΕ, ευρίσκεται εν ζωή. Παντρεύτηκε το 1918, έχει παιδιά τον Κώστα, προανάφερα γ'αυτόν, τον Τέλη, εγκατεστημένον εις Ζαϊρ (Βέλγικόν Γκογκό), έχει παιδιά τρία (3) κορίτσια από μια μαύρη. Την Βικτωρίαν Αφροδίτη, χήρα τώρα με δύο παιδιά, ο σύζυγός της ελέγετο εις το επώνυμον Παπαδόπουλος. Την Ευγενίαν, παντρεμένη με Αηδονοχωρίτην, Ευαγγέλου Φώνη το επώνυμον και την Ελένην, παντρεμένη με υπάλληλο του πρωτοδικείου με το επώνυμον Μπότσιος Ιωάννης.

Ο αδελφός μου Δημήτριος ήτο παντρεμένος με την Ολυμπίαν Αλεξ. Οικονόμου εξ Αηδονοχωρίου, αυτή είναι απόγονος εκ της αδελφής του Φιλίππου Βασ.Κορβέση, ιδική μας τρίτη εξαδέλφη.

Το δεύτερο παιδί των γονέων μου είναι ο Μιχάλης (εγώ γράφω την ιστορίαν). Εγεννήθηκα το 1897, παντρεύτηκα το 1928 την Μελπομένην Κουρεμένου του Νικολάου, η καταγωγή της ήτο από Βουλιαράταις Βορ.Ηπείρου. Η μητέρα της Βασιλική ήτο κόρη του Νικολάου Χρ.Κιτσώνα, εκ Πωγωνίσκου, κατοίκου Αγ.Κοσμά Πωγωνίου. Απεκτήσαμεν δύο παιδιά 1)Την Τζούλιαν (Ιουλίαν) εγεννήθη το 1930, 30 Αυγούστου εις Ιωάννινα, το 1954 παντρεύτηκε τον Stephen Rounds Αμερικανόν πολίτην,

απέκτησαν τρία παιδιά, τον Stewies είναι τώρα 15 χρονών, την Polly (Πολυξένη), 17 χρονών και τον Mark 11 χρονών, εγκατεστημένοι εις το Kingsport Tenn. και τον Αχιλλέα, εγεννήθη το έτος 1939, 12 Μαρτίου εις Αγ.Κοσμάν, εσπούδασε εις Η.Π. Αμερικής οδοντίατρος ήδη ορθοδοντικός. Εγκατεστημένος εις Ithaca N.Y. όπου και εγώ τώρα διαμένω.

Ο τρίτος μου αδελφός είναι ο Αχιλλέας, εγεννήθη το έτος 1911, Φεβρουάριον. Είναι ιατρός γυναικολόγος, εγκατεστημένος εις Ιωάννινα. Η γυναίκα του αδελφού μου Αχιλλέα ονομάζεται Κατίνα και κατάγεται από την νήσον Εύβοια. Το πρώτο παιδί του ονομάζεται Φίλιππος, ιατρός ανειδίκευτος ακόμα, εγεννήθη το 1946, παντρεύτηκε προ τριετίας, έχει ήδη και υιόν, του έδωσε το όνομα Αχιλλέας. Η γυναίκα του κατάγεται από τα Κατσανοχώρια, κόρη συνταξιούχου διδασκάλου, τελειόφοιτος της Βιομηχανικής Σχολής Πειραιώς, ειργάζετο και αυτή, δεν γνωρίζω αν ασχολείται τώρα μόνον με το παιδί της, κατοικούν εις Αθήνας, ίσως όχι μονίμως, για αργότερα, όταν θα πάρει την ειδικότητα του οφθαλμιάτρου, όπως νομίζω, θα εγκατασταθεί ίσως εις Ιωάννινα. Το δεύτερο παιδί του αδελφού μου ονομάζεται Νικόλαος, εγεννήθη νομίζω το 1951, είναι ήδη φοιτητής της Ανωτάτης Εμπορικής, Οικον.Επιστημών. Το τρίτο παιδί του αδελφού μου είναι η Αγγελική (φέρει το όνομα της μάνας μου). Είναι τώρα περίπου 19 -20 χρονών, ίσως από χρόνου να σπουδάσει οδοντίατρος.

Το δεύτερο αρσενικό παιδί του παππού μου Χριστόδουλου, ήτο ο Γεώργιος, εγεννήθη το έτος 1875 και μέχρι 20 χρονών πήγαινε στο σχολείο του χωριού. Ήσαν στο χωριό καλοί διδασκάλοι για την εποχήν εκείνην, είχε ο θείος μου πρόωρον ανάπτυξιν και κατά σύστασιν των γιατρών εχρειάζετο καλή τροφή και καθαρόν αέρα, δια τούτο ο πατέρας μου αγόρασε 120 γίδια περίπου και μαζί με τον

τσομπάνο καθότανε εις την στάνην να τρέφεται, εκτός των άλλων φαγητών της οικογένειας και με μπόλικον γάλα. Παντρεύτηκε το έτος 1898 την κόρην του Ευαγγ. Τζούμη από το Αηδονοχώρι. Ο πατέρας της είχε φούρνο στο Κάϊρο Αιγύπτου, καλά κρατημένος, η μάνα της απέθανε λυσσώδεικτη πριν παντρευτεί η κόρη της. Όταν την παντρεύτηκε ο θείος μου δεν ήτο εις τον γάμον ο πατέρας της, ούτε νομίζω κανείς εκ των αδελφών της. Έφερε στο σπίτι ένα μουλάρι και ίσως μερικά μικροπράγματα και ο θείος μου είχε απαιτήσεις για το μουλάρι και σε διαθήκη του άφηνε ένα πατρικό χωράφι στην κόρη του χωρίς να γίνει η διανομή της πατρικής περιουσίας. Ο θείος μου εξ αυτής απέκτησε την Πολυξένην, παντρεμένη εις Βασιλικό τον Γεώργιον Σπύρου, αδελφόν του Πατριάρχου Αθηναγόρα. Παιδιά της είναι οι Μάνθος, Νικόλαος και Δημήτριος. Η Πολυξένη εγεννήθη το έτος 1900 και παντρεύτηκε το 1917. Το δεύτερο παιδί του θείου μου ήτο ο Βασίλης, εγεννήθη το 1903 και επειδή η μάνα του απέθανε το έτος 1904, τη φροντίδα των ορφανών είχε αναλάβει η γιαγιά μου. Απόγονοι άρρενες του θείου μου μόνον εξ αυτού του παιδιού υπάρχουν εις την οικογένειάν του ο Απόστολος και ο Σπύρος, αυτός είναι δικηγόρος, ζούνε στην Αθήνα, απέθανε το έτος 1942, περίπου από τα επινεφρίδια. Η γυναίκα του Βασίλη είναι από το Μπαντιλιόνι της Πρεμετής, κόρη του Χρήστου Χρήστου, ήτο γνωστός ως Κίτσο Μπαντιλιώνης.

Ο θείος μου Γεώργης ξαναπαντρεύτηκε το έτος 1908, χόρευα στο γάμο του, τη Χαρίκλεια κόρη του Σταύρου Τσούκα εκ Βασιλικού, χήρα ήτο και αυτή, απέκτησαν πολλά παιδιά, δύο απέθανον μικρά, θα ασχοληθώ με τα επιζήσαντα. Το πρώτο παιδί του ο Χρήστος εγεννήθη το 1909 παντρεύτηκε την Βασιλική Τζάκου εκ Βήσσανης, έχουν δύο κορίτσια, ζούνε στην Αθήνα, συνταξιούχος με λίγα χρόνια που δούλεψε στη ΔΕΗ. Δεύτερο παιδί τους είναι η κόρη των Βικτωρία που εγεννήθη περίπου το έτος 1911, παντρεμένη με

τον Χρήστον Γ. Γκάσε εκ Βασιλικού, είχαν αρσενικά και θηλυκά παιδιά, ζούνε στην Αθήνα, καλά εγκατεστημένοι. Τρίτο παιδί τους ήτο ο Σταύρος, πέθανε 25 χρονών από καλπάζουσα φθίσην, μεθυσμένος πέρασε τον ποταμόν Αώνον επιστρέφοντας από πανήγυρη, αιτία και θάνατος, ήτο το υγιέστερο παιδί του θείου μου και τέταρτο παιδί του είναι η Γλυκερία, παντρεμένη με τον Γεώργ. Απ. Σκούρτη, η καταγωγή του από το χωριό Χιονάδες της Κονίτσης, ζούνε στην Αθήνα - έχουν ένα μόνο παιδί.

Δεν θα γράψω πολλά δια την αρπακτηκότητα του θείου μου Γεώργου, δια να μην αναστατώσω την ψυχήν του πατέρα μου, αν και οι ψυχές δεν ασχολούνται με τα επίγεια. Εφάνη αχάριστος προς τον αδελφόν του, παρ'ότι ήτο ο στυλοβάτης όλων των επιχειρήσεων όπου είχαν κάνει και δια την εποχήν εκείνην πολλά ήσαν τα χρήματα όπου είχαν κερδίσει. Τα περισσότερα τα εκαρπώθη ο θείος μου, ευτυχώς δια τον πατέρα μου, δεν κατόρθωσε να του πάρει και τις 16.000 δρχ. από την πώλησιν των εμπορευμάτων του χανιού Ζαραβίνας, τα οποία κατέθεσεν το 1914 εις την Εθνικήν Τράπεζα εις "κατάθεσιν εις χρυσόν". Εξεδόθησαν αργότερα παρά της Τραπεζης ομολογίες εις χρυσόν και εισέπραξεν το 1932 που ολοκληρώθησαν 320 χιλ. δρχ., ονομαστική ήτο η αξία διότι τα μισά τα ώφειλεν εις την Τράπεζαν από δάνεια που είχε πάρει και με αυτά κατόρθωσε να σπουδάσει ο αδελφός μου Αχιλλέας ιατρός.

Ο θείος μου από τα κοινά χρήματα είχε περί το έτος 1924 αγοράσει ένα σπίτι εις Αθήνας εις την συνοικίαν Παγκράτι επ'ονόματί του. Αυτό το σπίτι υπήρξε κυρίως η αιτία να μη μιλήσουν μέχρι του θανάτου των, εστοίχησε περίπου το σπίτι 250 χιλ. δραχμές, εκτός των άλλων χρημάτων που είχε αρπάξει. Ξέχασα να γράψω οτι ο θείος μου απέθανε το έτος 1955 εις το χωριό Διπαλίτσα ημίπληκτος επί εφτά χρόνια, σε κακά χάλια, άρρωστος και φτωχός, τα ενοίκια που έπαιρνε από το σπίτι δεν έφταναν

ούτε για τσιγάρα. Νομίζω ότι όλα πληρώνονται εις την επίγειον ζωήν.

Από τα χρήματα που εδανείζετο ο πατέρας μου εις βάρος των ομολογιών, διέθεσε δια τον γάμον της αδελφής μου Ευφημίας και δια την συντήρηση του εαυτού του και της οικογένειας του αδελφού μου Δημήτρη ο οποίος είχε ναυαγήσει στις δουλειές του.

Ο θείος μου Γεώργιος το σπίτι που αναφέρω παραπάνω το άφησε δια διαθήκης εις τον υιόν του Χρήστον και εις τους άλλους κληρονόμους, χωράφια και ανύπαρκτα από τα λουτρά που είχαμε δημιουργήσει εις την Πυξαριά Κονίτσης, διότι με τον Δεύτερον Παγκόσμιον πόλεμον είχαν καταστραφεί τα λουτρά. Μαζί τα εκινήσαν από το 1923 και αυτός τα εκαρπώθη συντάξας τα συμβόλαια μετά του δημοσίου επ'ονόματί του. Την διαθήκην του θείου μου την προσέβαλλον και άλλα παιδιά του θείου μου και τώρα βρίσκονται στα δικαστήρια, πληρώνουν και αυτοί αμαρτίες του γονιού των.

Δεν εξιστόρησον μέχρις εδώ τας άλλας επιχειρήσεις που είχαν ασχοληθεί οι αδελφοί Φίλιππος και Γεώργιος, θα χρειαζόταν πολύ δουλειά αλλά προ παντός δεν θέλω να ανασκαλίζω περασμένα.

Κλείω την ιστορίαν μου μέχρις εδώ και παρακαλώ, όποιος γνωρίζει περισσότερα, ας συμπληρώσει.

Εν Ιθάκη Νέας Υόρκης Αμερικής
11 - 9 - 1975

Μιχαήλ Φιλίππου Φίλιος